

A Comparative Study of Non-formal Education Courses in Higher Education

Masomeh Mohammadian¹, Ebrahim Salehi Omran¹ & Zeynab karamkhani²

1. PhD Student, Department of Educational Sciences, University of Mazandaran, Babolsar, Iran
- * Corresponding Author: Professor, Department of Educational Sciences, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Mazandaran, Babolsar, Iran. Email: edpes60@hotmail.com
2. Associate Professor in Educational Sciences, Department of Educational Sciences, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Mazandaran, Babolsar, Iran

Abstract

Objectives: The purpose of this study is to compare informal education courses in Iran's higher education with leading international universities.

Materials and Methods: The current study is practical in terms of its purpose and qualitative in terms of the nature of the method, it is a comparative study that was carried out using the four-stage approach of George Brady and the design of similarities and differences by John Stuart Mill. The field of this study contains the top international and Iranian universities that have a non-formal education system. Six international universities, the universities of Massachusetts, Harvard, Stanford, College London (UCL), Koç (Turkey), and Natinang Institute of Technology (Singapore) were selected as a statistical sample for comparison with the non-formal education system in Iran's higher education. The reasons for choosing these universities were the advanced educational system and being a leader in non-formal education nationally and internationally, on the other hand, these universities are ranked among the top universities in the world in their continent. Another reason was the possibility to access documents and articles and documents needed in this study. Examples of Iranian universities include Tehran University, Shahid Beheshti University, Allameh Tabataba'i University, Sharif University of Technology, and Tehran University of Medical Sciences.

Discussion and Conclusion: The goals of non-formal education in selected universities of the world are to maximize knowledge and awareness in the personal and professional lives of people and to minimize the problems of the formal education system in selected universities of Iran is to acquire entrepreneurship skills, career, and university income. In attracting the audience, the universities of the world are taking more steps towards attracting international learners. In the needs assessment section, they also use relevant people, stakeholders, and the conditions of the society. If the selected universities of the country pay more attention to the opinions of employers, market conditions, and the opinions of university officials. Courses of non-formal education in Iran are mostly about job and language learning. In the

world's universities, the courses focus on environmental issues and life skills in addition to career issues. The method of implementation in all selected universities is combined with the use of experienced professors for teaching. In the evaluation department, the selected universities of the world benefit more from coherent and integrated internal evaluation, of course, they also use external evaluation. In Iran, internal evaluation is done, but it is not done in an integrated way to modify or delete the course. Gaining specialized skills and general, are the consequences of informal education in the universities of the world. In the Iran universities, the results are more focused on people's jobs, like goals.

Keywords: Comparative Study; Formal Education; Non-formal Education; Higher Education.

مدیریت و برنامه‌ریزی در نظام‌های آموزشی

مدیریت و برنامه‌ریزی در نظام‌های آموزشی

پاییز و زمستان ۱۴۰۳
دوره ۱۷، شماره ۲ (پیاپی ۳۳)
صفحات: ۹۵-۱۳۰

DOI: [10.48308/mpes.2024.235242.1449](https://doi.org/10.48308/mpes.2024.235242.1449)

ISSN: 2423-5261

E-ISSN: 2538-6344

دریافت مقاله: ۱۴۰۳/۰۱/۱۶ بازنگری مقاله: ۱۴۰۳/۰۴/۰۸

پذیرش مقاله: ۱۴۰۳/۰۵/۰۱ چاپ مقاله: ۱۴۰۳/۰۷/۰۱

مطالعه تطبیقی دوره‌های آموزش غیررسمی در آموزش عالی

معصومه محمدیان^۱، ابراهیم صالحی عمران^{۱*} و زینب کرمانی^۲

۱. دانشجوی دکتری، گروه علوم تربیتی، دانشگاه مازندران، بابلسر، ایران

* نویسنده مسئول: استاد گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم انسانی و اجتماعی، دانشگاه مازندران، بابلسر، ایران

edpes60@hotmail.com

۲. استاد گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم انسانی و اجتماعی، دانشگاه مازندران، بابلسر، ایران

چکیده

هدف: هدف این پژوهش بررسی تطبیقی دوره‌های آموزش غیررسمی در آموزش عالی ایران با دانشگاه‌های پیشرو بود.

مواد و روش‌ها: پژوهش حاضر از حیث هدف، کاربردی و از نظر ماهیت روش، کیفی از نوع مطالعه‌ی تطبیقی است که با استفاده از رویکرد چهار مرحله‌ای (توصیف، تفسیر، همجواری و مقایسه) جرح بردی و طراحی تشابه‌ها و تفاوت‌ها جان استوارت میل صورت پذیرفته است. جامعه پژوهش، دانشگاه‌های برتر جهان و ایران را در بر گرفته است که دارای سیستم آموزش غیررسمی هستند. شش دانشگاه؛ ماساچوست، هاروارد، استنفورد، کالج لندن، کوچ ترکیه و صنعتی ناتینگام سنگاپور به صورت هدفمند به‌عنوان نمونه برای مقایسه با سیستم آموزش غیررسمی در آموزش عالی ایران انتخاب شدند. انتخاب این دانشگاه‌ها، نظام آموزشی پیشرفته در آموزش غیررسمی به صورت ملی و بین‌المللی بود و از طرفی دیگر جزو دانشگاه‌های برتر جهان رتبه‌بندی شده‌اند. دلیل دیگر نیز امکان دسترسی به مدارک و مقالات و اسناد مورد نیاز در این حوزه بود. در ایران پنج دانشگاه تهران، شهید بهشتی، علامه طباطبایی، صنعتی شریف و علوم پزشکی تهران، به‌عنوان نمونه انتخاب شدند.

بحث و نتیجه‌گیری: اهداف آموزش غیررسمی در دانشگاه‌های منتخب جهان، حداکثر رساندن دانش و آگاهی در زندگی شخصی و شغلی افراد و به حداقل رساندن مشکلات سیستم آموزشی رسمی و در دانشگاه‌های منتخب ایران کسب مهارت‌های کارآفرینی، شغلی و کسب درآمد دانشگاه می‌باشد. در جذب مخاطب دانشگاه‌های جهان بیشتر به سمت جذب یادگیرندگان بین‌المللی قدم برمی‌دارند. در بخش نیازسنجی نیز از نظر افراد ذی‌ربط، ذی‌نفع و شرایط جامعه استفاده می‌کنند. در صورتی که دانشگاه‌های منتخب کشور بیشتر به نظرات کارفرمایان، شرایط بازار و نظر مسئولین دانشگاه توجه می‌کنند. دوره‌ها آموزش غیررسمی در ایران بیشتر حول موضوعات شغلی و یادگیری زبان می‌باشد. دانشگاه‌های جهان علاوه بر موضوعات شغلی به موضوعات زیست محیطی و مهارت‌های زندگی نیز توجه دارد. نحوه اجرا در همه دانشگاه‌های منتخب به صورت ترکیبی با استفاده از اساتید مجرب برای تدریس می‌باشد. در بخش ارزیابی، دانشگاه‌های منتخب جهان بیشتر از ارزیابی درونی منسجم و یکپارچه بهره می‌گیرند البته از ارزیابی بیرونی نیز استفاده می‌کنند. در ایران ارزیابی درونی انجام می‌شود اما به صورت یکپارچه و برای اصلاح یا حذف دوره صورت نمی‌گیرد. کسب مهارت‌های تخصصی و عمومی، پیامدهای آموزش غیررسمی در دانشگاه‌های جهان می‌باشد. در دانشگاه‌های کشور پیامدها مانند اهداف بیشتر در شغل افراد متمرکز می‌باشد.

محمدیان، معصومه، صالحی عمران، ابراهیم و کرمانی، زینب. (۱۴۰۳). مطالعه تطبیقی دوره‌های آموزش غیررسمی در آموزش عالی. مدیریت و برنامه‌ریزی در نظام‌های آموزشی. ۲۳(۱۷)، ۹۵-۱۳۰. doi: 10.48308/mpes.2024.235242.1449

Copyright: © 2024 by the authors. This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/)

واژه‌های کلیدی: مطالعه تطبیقی، آموزش رسمی، آموزش غیررسمی، آموزش عالی.

مقدمه

با توجه به اینکه سیستم آموزشی رسمی در دانشگاه‌ها با تغییرات اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی جهان، تقریباً کند و در گذر زمان مطابقت می‌یابد، بر نیاز به آموزش غیررسمی^۱ تأکید بیشتری شده است و هدف از این آموزش خدمت به افرادی است که برای بهبود کیفیت زندگی خود نیاز به آموزش دارند (ملانیا^۲ و همکاران، ۲۰۲۴). به عبارتی، آموزش غیررسمی به‌عنوان مکملی برای آموزش رسمی عنوان شده و می‌تواند به کاهش بیکاری، افزایش اعتمادبه‌نفس، توسعه فردی و اجتماعی کمک کند. از این جهت، این نوع آموزش به‌عنوان یک جریان مهم در بدنه آموزش عالی شناخته می‌شود و در دانشجویان انگیزه‌ای ایجاد می‌کند که در درس‌های متداول و روتین دانشگاه‌ها تدریس نمی‌شود؛ بنابراین می‌بینیم که آموزش غیررسمی فرض می‌کند آموزش می‌تواند فراتر از فضای محدود شده‌ی کلاس‌های درس سنتی رخ دهد (آلمیدا و مورایس^۳، ۲۰۲۴).

از نظر وسعت عمل و گستردگی، آموزش غیررسمی همه حوزه‌های یادگیری آموزش عالی را در برمی‌گیرد و وظیفه اساسی آن، برقراری ارتباط بین ابعاد شناختی، عاطفی و عملی است؛ یعنی برقراری ارتباط متقابل بین یک فرد با زندگی روزمره‌ی کاری و شخصی و انتقال دانش و مهارت موقعیت‌ها. قابل ذکر است که این ارتباط و انتقال، با تأکید بر فرآیند یادگیری و تمرکز بر علایق، نیازها و خواسته‌های یادگیرنده صورت می‌گیرد. از این رو، اولویت دادن به فراگیران و استفاده از شیوه‌های ارائه مشارکتی، از ویژگی‌های اساسی آن است. از طرفی، این نوع آموزش، مستلزم شیوه‌های فرآیندمحور است و یادگیرنده در این نوع آموزش یادگیری‌های قبلی، نگرانی‌های زندگی، تبادل ارزش‌های بین فرهنگی، دانش و تجربیات شغلی و شخصی‌اش را به اشتراک می‌گذارد، نیاز است تا در آن یادگیرنده، نقش‌های حیاتی و فعالی را ایفا کند. همچنین این آموزش به دلیل ماهیت انعطاف‌پذیر و روش‌های ارائه بدون ساختار اجباری یادگیری، توسعه‌دهنده دانش، مهارت‌ها، نگرش‌ها و فرصت‌ها برای دانشجویان است (کاپلان و آنوستکین، ۲۰۲۲؛ فاخر و همکاران، ۱۴۰۰).

شروع این نوع آموزشی با اصطلاحی بود که در خلال تحلیل انتقادی نظام‌های آموزش رسمی در نیمه دوم قرن بیستم توسط کومبز^۴ و همکارانش ارائه شد. تلاش برای یافتن راه‌حل‌های دقیق برای بحران جهانی آموزش عالی، جهانی‌شدن، اقتصاد نوظهور، چالش زیست‌محیطی، تبادل علمی، انحصارطلبی دانش، توسعه روزافزون علم و فناوری، بحران‌های اقتصادی و فرهنگی، فقدان آموزش منعطف و مهرموموم‌های اخیر کرونا (تقی‌زاده و همکاران، ۱۳۹۹؛ کاپلان و آنوستکین، ۲۰۲۲) باعث بروز پتانسیل آموزش غیررسمی (غیررسمی و غیرتأییدی، اما سازمان‌یافته) و آموزش غیررسمی ضمنی^۵ (یادگیری در خانواده، محیط کار، در طول کار داوطلبانه) شد. در سیستم آموزش عالی نیز این نوع آموزش، به‌عنوان هرگونه فعالیت آموزشی سازمان‌یافته خارج از سیستم رسمی آموزش عالی تعریف می‌شود که یا به‌صورت جداگانه و یا به‌عنوان یکی از فعالیت‌های گسترده‌تر برای خدمت به یادگیرندگان انجام می‌گیرد (هریس و ویپهاک، ۲۰۱۸). انتقاد از الگوهای آموزشی که منحصرآ مبتنی بر تحصیل است، منجر به رواج بیشتر الگوهای آموزشی غیررسمی شده است و قابل ذکر است که عوامل متعددی در این روند نقش دارند؛ اولاً، پیشرفت‌های فناوری، دسترسی به اطلاعات و منابع آموزشی را به‌صورت آنلاین آسان‌تر کرده است و یادگیری خودراهبر را امکان‌پذیر می‌سازد

1. Non-Formal Education (NFE)
2. Melania
3. Almeida & Morais
4. Coombs
5. Implicit informal education

هالیم^۱ و همکاران، ۲۰۲۲). دوم، ماهیت در حال تغییر کار و اقتصاد مستلزم مجموعه مهارت‌های پویاتر و سازگارتر است که آموزش غیررسمی اغلب فراهم می‌کند. علاوه بر این، یوسدال^۲ (۲۰۲۲) خاطر نشان می‌کند که به رسمیت شناختن فزاینده‌ای وجود دارد که یادگیری یک سفر مادام‌العمر است و محدود به دوره‌ای از تحصیل رسمی نیست. در نتیجه، ورکیوم^۳ (۲۰۱۰) اذعان می‌کند، حدود نیمی از تلاش آموزشی در دهه گذشته در کشورهای در حال توسعه به دلیل بخش غیررسمی است (آلمیدا و مورایس، ۲۰۲۴). بنابراین مشخص می‌شود که دامنه این نوع آموزش، از وسعت بیشتری برخوردار است و به لحاظ موارد زیر می‌تواند بسیار کاربردی و مهم باشد؛

الف) نیازهای یادگیری خاص مردم را برآورده می‌کند. ب) به دستیابی به اهداف آموزش برای همه^۴ و اهداف توسعه‌ی هزاره^۵ کمک می‌کند. ج) فرصت‌هایی را برای تمرین مفاهیم حقوق آموزش فراهم می‌کند. د) قابلیت‌ها و پتانسیل‌های انسانی را توسعه می‌دهد و آن‌ها را قادر می‌سازد در زندگی خود استفاده کنند. ر) انسجام اجتماعی را از طریق ترویج مفهوم شمول اجتماعی بهبود می‌بخشد. ز) با انتقال دانش و مهارت‌های ضروری، افراد را با اعتماد به نفس و مسئولیت‌پذیرتر می‌کند. س) زندگی را آسان‌تر، سالم‌تر و شادتر می‌کند. ش) به سازگاری و مقابله با جهان در حال تغییر (از نظر اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی، فنی، فیزیکی و غیره) کمک می‌کند. و) به توسعه جامعه یادگیرنده کمک زیادی می‌نماید. ه) به ترویج صلح، هماهنگی، عدالت اجتماعی و برابری در جامعه مبادرت می‌ورزد (اروستی و همکاران، ۲۰۱۸).

بنابراین این موارد می‌تواند در درازمدت، از طریق افزایش دسترسی به اشتغال و مهارت‌های درآمدزایی، باعث ایجاد اراده و توانایی قوی برای شکستن زنجیره فقر، افزایش کیفیت زندگی و تغییر دیدگاه‌های افراد جامعه گردد که نتیجه‌ی این نوع تغییرات فردی و اجتماعی، تحرک صعودی در سلسله‌مراتب اجتماعی و افزایش آگاهی اجتماعی برای سازمان‌دهی خواهد بود (کومار، ۲۰۱۷). از این جهت، آموزش غیررسمی در آموزش عالی ظرفیت‌های فردی بزرگسالان^۶ را توسعه می‌دهد (سوستیاتیک، ۲۰۲۳) و چنان که گفته شد فرصت‌هایی را برای سواد کارکردی، سواد دیجیتال، آموزش محیط‌زیست، آموزش ایمنی و بهداشت، آموزش بلایای طبیعی، شرایط اضطراری، زنان، شهروندی، مصرف‌کنندگان فراهم می‌کند؛ بنابراین به توسعه ظرفیت‌های فردی کمک می‌کند (حبیبی بابادی و همکاران، ۱۴۰۱ و کومار، ۲۰۱۷). به همین ترتیب، در آموزش عالی این نوع آموزش می‌تواند مهارت‌ها و شایستگی‌ها را در میان دانشجویان توسعه دهد و به آموزش توسعه مهارت‌ها که شامل آموزش حرفه‌ای و برنامه توسعه مهارت‌ها، برنامه درآمدزایی، آموزش کارآموزی، آموزش پس از شایستگی‌های پایه و غیره؛ و همچنین به آموزش ابزارها و تکنیک‌ها برای ارتقای مهارت‌های فنی و حرفه‌ای بپردازد (کومار، ۲۰۱۷). این تلاش‌ها قطعاً مهارت‌ها و شایستگی‌های فنی را توسعه می‌دهد و زندگی مردم را بهینه می‌سازد و دانش بیشتر و مهارت‌هایی لازم برای تنظیم و حفظ زندگی و محیط افراد را فراهم می‌کند (صالحی عمران و همکاران، ۱۳۹۵).

به جهت اجتماعی و تحولات مرتبط با آن، به شهروندان کمک می‌کند تا با واقعیت‌های در حال تغییر زندگی سازگار شوند و برخی از رفتار ناپسند علیه زنان، دختران و گروه‌های محروم را کم‌رنگ و حذف نماید و از طرفی، باعث ارتقای سطح درک و مهارت‌های مرتبط با صلح و آموزش حقوق بشر، سلامت جنسی و باروری، بهداشت و بهداشت، محیط‌زیست، تنظیم خانواده و غیره شود (پوپسیکو، ۲۰۱۷). پژوهش‌های

1. Haleem
2. Yucedal
3. Werquin
4. Education for All (EFA)
5. Millennium Development Goals (MDGs)

۶. منظور از بزرگسالان در این پژوهش دانشجویان، فارغ التحصیلان و افراد بزرگسال مشتاق یادگیری چه شاغل و چه غیرشاغل می‌باشد.

صورت گرفته ضرورت و اهمیت آموزش غیررسمی را نشان می‌دهد. فاطمی (۱۴۰۲) در مطالعه با هدف بررسی ساختار سلسله‌مراتب آموزش‌های غیررسمی در مراکز آموزش عالی چنین نتیجه‌گیری می‌کند که آموزش غیررسمی برای آموزش دانشجویان از انعطاف‌پذیر لازم برخوردار است و روش‌ها، اهداف و مطالب آن مورد تأیید دانشجویان می‌باشد. از این رو دانشجویان و جامعه در برابر تغییرات، سریع‌تر واکنش نشان می‌دهند. در مقابل آن آموزش رسمی مربوط به یک مدل سیستم آموزشی است که ساختار آن با توجه به مجموعه‌ای از قوانین و هنجارها و نیز ارائه یک برنامه آموزشی با توجه به اهداف، محتوا و روش مربوط به آموزش است. و می‌توان استدلال کرد که ساختار فرآیند آموزش رسمی روی سیستم استاد/دانشگاه تمرکز داشته و در سیستم آموزش غیررسمی بر روی دانشجو یعنی اهداف، برنامه‌ها و روش‌های متناسب با نیازهای دانشجو تمرکز دارد. فاخر، آزما، شجاعی و مستقیمی (۱۴۰۰) در پژوهش «چارچوب مفهومی کلینیک کارآفرینی با محوریت آموزش‌های غیررسمی» به این نتیجه رسیدند که مؤلفه آموزش‌های کلینیکی (مهارتی) فنی و حرفه‌ای با ۵ مقوله (اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی، سازمانی، آموزشی) و مؤلفه دانشگاه اینترنتی (مجازی) با ۵ مقوله بومی‌سازی، فناوری، حقوقی، پهنه علم و فناوری، تکنولوژی آموزشی و در نهایت مؤلفه آموزش خصوصی با ۵ مقوله (فردی، بین فردی، مدیریت، رسانه، رفتاری روان‌شناختی) از مهم‌ترین عوامل مؤثر بر آموزش‌های غیررسمی می‌باشند. کیسور^۱ و همکاران (۲۰۲۲) نیز در پژوهش «پیاده‌سازی سیستم اطلاعات مدیریت زنجیره تأمین در کسب و کار با آموزش غیررسمی» به این نتیجه دست یافته‌اند که پیاده‌سازی سیستم اطلاعات مدیریت زنجیره تأمین در کسب و کار که با آموزش غیررسمی، به اندازه یک سیستم اطلاعات آموزشی رسمی مؤثر است؛ بنابراین، سیستم‌های اطلاعات آموزشی مبتنی بر مدیریت زنجیره تأمین که اغلب برای آموزش کسب‌وکار در سطح آموزش عالی اعمال می‌شوند، به کسب‌وکارهای که توسط آموزش غیررسمی به وجود آمده نیز مرتبط هستند. هم‌چنین یافته‌ها پژوهش آموزش غیررسمی به‌عنوان پاسخی به مشکلات اجتماعی در کشورهای در حال توسعه که توسط آلمیدا و مورایس (۲۰۲۴) انجام شده؛ نشان می‌دهد که بعد عملی، مشارکتی و داوطلبانه سه بعد رایج در آموزش غیررسمی هستند. علاوه بر این، دو بعد دیگر که مرتبط با توانمندسازی و پایداری، در حال ظهور است که به ما امکان می‌دهد دانش نظری را در زمینه آموزش غیررسمی گسترش دهیم. این نتیجه‌گیری‌ها برای ایجاد سیاست‌های عمومی که می‌تواند شامل مشارکت بیشتر جوامع محلی در آموزش غیررسمی و پرداختن به چالش‌های پایداری از طریق طرح‌های آموزش غیررسمی، مرتبط است.

سوسیوک و ریابوی-پتراچی^۲ (۲۰۲۴) پژوهشی تحت عنوان راهبردهای ویژه یادگیری و آموزش غیررسمی بزرگسالان انجام داده‌اند و نتایج را این‌گونه بیان کردند که یادگیری بزرگسالان و آموزش غیررسمی فرآیندی مستمر از فرصت‌های یادگیری انعطاف‌پذیر در نظر گرفته می‌شود که برای حمایت از رقابت در زمینه اقتصاد دانش جهانی مبتنی بر فناوری ضروری است. آموزش غیررسمی جایگزینی برای آموزش عمومی است که یک تکامل پایدار را ثبت می‌کند، از اولین حلقه‌ها، آکادمی‌های مردمی شروع می‌شود و با برنامه‌های نهادی که توسط اتحادیه اروپا تأمین مالی می‌شوند، خاتمه می‌یابد. ویژگی‌های اساسی یادگیری بزرگسالان، مجموعه‌ای را با نشانه‌های مشخص برای توسعه مؤثر و فعال می‌باشد و در همین زمینه، راهبردهای آموزش غیررسمی به توانایی بزرگسالان برای سازماندهی و مشارکت فعال در فرآیند یادگیری خود کمک می‌کند. رامتنی^۳ (۲۰۲۴) پژوهشی با موضوع کاربردهای آموزش برای توانایی‌های کارآفرینی: آموزش رسمی در مقابل آموزش غیررسمی ارائه داده است و نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که آموزش غیررسمی در مقایسه با آموزش رسمی تأثیر بیشتری بر توانایی‌های کارآفرینی دارد.

1. Kisworo

2. Sevciuc & Reaboi-Petrachi

3. Ramatni

توانایی‌های کارآفرینی بیشتر از بیش از طریق تجربه مستقیم، مهارت‌های عملی و انعطاف‌پذیری بدون مدرک آکادمیک، تشویق می‌شود و این نوع آموزش فرصت‌هایی را برای انطباق با پویایی دنیای کسب‌وکار که به سرعت در حال تغییر، مطابق با نیازهای دنیای تجارت که همچنان در حال توسعه است، ارائه می‌کند. از طریق آموزش غیررسمی، می‌توانیم مهارت‌های عملی، تجربه مستقیم و آمادگی برای رویارویی با چالش‌های تجاری واقعی کسب کنیم.

تراز مارین و اسپونزا^۱ (۲۰۲۱) در مطالعه با هدف آموزش غیررسمی به‌عنوان یک اساس برای یادگیری فعال، چنین نتیجه‌گیری می‌کنند آموزش غیررسمی برای یادگیری «در محل» طراحی شده است و یکی از مهم‌ترین ارکان آن «یادگیری هنگام انجام کار» است و پایه‌ای برای یادگیری فعال است. ویدودو و نوسانتارا^۲ (۲۰۲۰) هم در طی مطالعه‌ای تحت عنوان «تجزیه و تحلیل آموزش غیررسمی نیاز در مدارس» به این نتایج دست یافته‌اند که بین آموزش غیررسمی و مدارس رابطه جامع و هم‌افزایی وجود دارد. علاقه دانش‌آموزانی که برنامه آموزش غیررسمی را در مدرسه می‌گذرانند «اختیاری» است و هیچ اجباری وجود ندارد و با توجه به علایق دانش‌آموزان، این امر سرگرم‌کننده است و «ارزش‌افزوده» به کودکان می‌دهد. این نوع آموزش در مدارس، برای تقویت شخصیت مثبت بسیار مفید است و حتی باید به یک «ضرورت» تبدیل شود تا شخصیت دانش‌آموزان به خوبی رشد کند.

براساس مطالب بیان‌شده می‌توان این‌گونه اذعان نمود که مهم‌ترین عامل توسعه هر کشور، وجود افرادی است که در همه مراحل زندگی خود، به دنبال یادگیری و آموزش هستند؛ زیرا آموزش، توانایی لازم را برای مقابله با تغییرات پیش رو در زندگی شخصی و حرفه‌ای افراد ایجاد می‌کند. البته که سیستم و افراد همیشه سعی دارند خود را به‌روز و توانمند سازند، لیکن دلایلی مانند ساعات زیاد کاری، ازدواج، عمر محدود، سرعت تغییرات و تحولات در دانش و تکنولوژی، تغییرات مشهود زیست محیطی، نیاز مبرم به کسب مهارت‌های ارتباطی، سیاسی، اجتماعی جهانی و بین فرهنگی؛ آموزش اجباری آموزش رسمی با برنامه‌های درسی بیشتر نظری، مانعی برای کسب مهارت‌های متنوع افراد شده است. در این راستا، دولتمردان جوامع مختلف با توجه به اهمیت کسب مهارت‌ها و داشتن دانش به‌روز، توجه بیشتری به دوره‌های آموزشی مداوم و به پیوست آن آموزش غیررسمی^۳ سازمان‌یافته نموده‌اند. چنین آموزش‌هایی، به‌منظور بهبود عملکرد افراد در حیطه‌های مدنظرشان (اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و...) فرصت‌های یادگیری بیشتری را فراهم می‌سازد. لذا این اهمیت و اثرگذاری فردی و اجتماعی، ضرورت تدوین و برگزاری اثربخش دوره‌های آموزشی غیررسمی توسط دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی، را بیش از پیش نمایان کرده است و بدون شک این مهم نیز در دانشگاه‌های ایران ضروری است و باید به آن توجه بیشتری نمود. یکی از راه‌های که می‌تواند آموزش عالی را با ساحت‌های دیگری از آموزش غیررسمی، شناخت نقاط قوت و ضعف‌ها و درک جامع‌تری از آن آشنا سازد؛ مطالعه تطبیقی است. آموزش عالی با انجام مطالعه تطبیقی از تجارب کشورهای دیگر آگاه شده و براساس شرایط کشور به تدوین و برگزاری دوره آموزشی غیررسمی مناسب در دانشگاه‌ها خواهد پرداخت؛ بنابراین هدف پژوهش حاضر، مطالعه تطبیقی سیستم آموزش غیررسمی در دانشگاه برتر دنیا (ماساچوست، هاروارد، استنفورد، کمبریج لندن، کوچ ترکیه و صنعتی ناتیانگ سنگاپور) و ایران (تهران، شهید بهشتی، علامه، صنعتی شریف و علوم پزشکی تهران) از منظر مراحل فرآیند دوره‌های آموزش غیررسمی (پیش از اجرا، حین اجرا و پس از اجرای دوره) است که در هر مرحله به دنبال عناصر مهم آن می‌باشد. بر این اساس پژوهش حاضر در پی پاسخگویی به سوالات زیر می‌باشد؟

1. Terrazas Marín & Espinoza

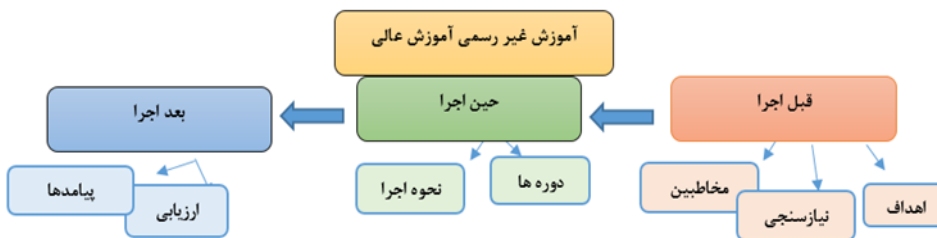
2. Widodo & Nusantara

3. Non-Formal

سوال اصلی

- عناصر مهم مراحل پیش، حین و پس از اجرای دوره‌های آموزش غیررسمی در دانشگاه‌های پیشرو و دانشگاه‌های ایران کدام‌اند؟
- چه شباهت‌ها و تفاوت‌هایی بین عناصر مهم مراحل پیش، حین و پس از اجرای دوره‌های آموزش غیررسمی، در دانشگاه‌های پیشرو و دانشگاه‌های ایران وجود دارد؟

شکل ۱. مدل مفهومی پژوهش

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر از حیث هدف، کاربردی و از نظر ماهیت روش، کیفی از نوع مطالعه‌ی تطبیقی است که با استفاده از رویکرد چهار مرحله‌ای جرج بردی و طراحی تشابه‌ها و تفاوت‌ها جان استوارت میل صورت پذیرفته است. جامعه پژوهش، دانشگاه‌های برتر جهان و ایران که دارای سیستم آموزش غیررسمی هستند؛ می‌باشند. شش دانشگاه ماساچوست، هاروارد، استنفورد، کمبریج لندن، کوچ ترکیه و صنعتی ناتینانگ سنگاپور به صورت هدفمند به‌عنوان نمونه آماری برای مقایسه با سیستم آموزش غیررسمی در آموزش عالی ایران انتخاب شدند. دلایل انتخاب این دانشگاه‌ها، نظام آموزشی پیشرفته و پیشرو بودن در آموزش غیررسمی به صورت ملی و بین‌المللی بود و از طرفی این دانشگاه‌ها، از نظر رتبه‌بندی جزو دانشگاه‌های برتر جهان در قاره خود هستند. دلیل دیگر نیز امکان دسترسی به مدارک و مقالات و اسناد مورد نیاز در این حوزه بود. در ایران نیز پنج دانشگاه تهران، شهید بهشتی، علامه طباطبایی، صنعتی شریف و علوم پزشکی تهران، به‌عنوان نمونه انتخاب شدند که از طرفی، در این مطالعه همه رشته‌های تحصیلی در ایران پوشش داده شود و همچنین این دانشگاه‌ها، جزو برترین‌های کشور رتبه‌بندی شده‌اند. ابزار جمع‌آوری داده‌ها در این پژوهش، اسناد و مدارکی هستند که در سایت دانشگاه‌های منتخب وجود داشته و همچنین از مقالات و مطالعات مرتبط با موضوع پژوهش استفاده شده است. تمامی اسناد، مدارک و سایت‌ها با کلیدواژه‌هایی چون؛ آموزش غیررسمی، آموزش مداوم، یادگیری مادام‌العمر و آموزش آزاد، مورد کنکاش قرار گرفته‌اند و بعد از مطالعه و بررسی مطالب مرتبط، عناصر مهم دوره‌های آموزش غیررسمی و مراحل آن (پیش، حین و پس از اجرای دوره) مشخص گردید.

برای قضاوت درباره اعتبار اسناد، مدارک و منابع، نقد بیرونی و درونی صورت گرفت. در نقد بیرونی، بر اصلی بودن مدارک مورد نظر و در ارزیابی درونی بر اهمیت و صحت محتوای مدرک تأکید شد. جهت گردآوری اطلاعات در مورد مراحل و فرآیند دوره‌های آموزش غیررسمی دانشگاه‌های منتخب، از روش مطالعه اسنادی و برای تجزیه و تحلیل داده‌ها، از روش کیفی تحلیل محتوا استفاده شده است. واحد تحلیل در این پژوهش؛ کلمه، جمله، یا متن است. برای روایی و پایایی نیز از مفهوم "قابلیت اعتماد" که در دهه ۱۹۸۰ گوبا و لینکن مطرح کرده‌اند و آن را به‌عنوان معیاری برای جایگزینی روایی و پایایی در پژوهش‌های کیفی قرار دادند؛ استفاده شده است. این مفهوم که از چهار عنصر زیر تشکیل می‌شود: قابلیت اعتبار، قابلیت انتقال، قابلیت اتکا و قابلیت تأیید مورد استفاده قرار داده‌اند (گوبا و لینکلن، ۱۹۸۹؛ پناهی و همکاران، ۱۳۹۹).

جدول ۱. روش، ابزار گردآوری و تجزیه و تحلیل اطلاعات پژوهش

ردیف	سوال	روش پژوهش	ابزار گردآوری داده‌ها	روش تجزیه و تحلیل
۱	عناصر مهم مراحل پیش، حین و پس از اجرای دوره‌های آموزش غیررسمی در دانشگاه‌های پیشرو و دانشگاه‌های ایران کدامند؟	کیفی و تطبیقی	منابع مطالعاتی	تطبیقی جورج بردی
۲	چه شباهت‌ها و تفاوت‌هایی بین عناصر مهم مراحل پیش، حین و پس از اجرای دوره‌های آموزش غیررسمی در دانشگاه‌های پیشرو و دانشگاه‌های ایران وجود دارد؟	کیفی و تطبیقی	منابع مطالعاتی	طرح تفاوت و شباه استوارت میل

یافته‌های پژوهش

در این مرحله برای پاسخگویی به سوال اول پژوهش (عناصر مهم مراحل پیش، حین و پس از اجرای دوره‌های آموزش غیررسمی در دانشگاه‌های پیشرو و دانشگاه‌های ایران کدامند؟) از سه مرحله الگوی جورج بردی، توصیف، تفسیر و همجواری استفاده می‌شود.

الف) توصیف و تفسیر

دانشگاه ماساچوست^۱

مؤسسه فناوری ماساچوست مشهور به ایم‌آی‌تی، بر آموزش آزمایشگاهی در علوم کاربردی و مهندسی تأکید کرد و تا کنون نقشی اساسی در توسعه بسیاری از جنبه‌های علوم مدرن، مهندسی، ریاضیات و فناوری داشته است و در جهان با نوآوری و قدرت علمی بالا شهرت دارد. این دانشگاه در چشم‌انداز کلی خود، آموزش غیررسمی را که نوعی آموزش مادام‌العمر می‌داند، با هدف کلی آموزش برای افرادی که در تجارت و دنیای فناوری مشغول به کار هستند، ضروری می‌داند. از این جهت، دانشگاه در اجرا و برگزاری آموزش‌های غیررسمی خود، از یادگیرندگان انتظار دارد که در پایان دوره بتوانند توانمندی‌هایی چون؛ شناسایی و پیشرفت کارکنان با استعداد، توانمندسازی رهبران آینده برای حل چالش‌های آینده، ایجاد خلاقیت و نوآوری برای دانشجویان و فارغ‌التحصیلان، فراهم کردن فرصت‌های توسعه شغلی و شبکه‌سازی برای کارمندان و آموزش نیروی کار متخصص^۲ را کسب کنند. مخاطبین این دوره‌ها، مدیران اجرایی، مدیران و شاغلان افراد مشتاق یادگیری، دانشجویان، کارکنان و کارمندان سازمان‌های کشوری و منطقه‌ای و افراد علاقه‌مند به کسب مهارت‌های خاص^۳ هستند. نیازسنجی مربوط به برگزاری این دوره‌ها، به صورت منطقه‌ای، ملی و بین‌المللی به شکل ارزیابی وضعیت موجود و مطلوب متناسب با اهداف شغلی و نیازهای سازمان متقاضی و هم‌چنین تکمیل فرم نیازسنجی در پرتابل دانشگاه^۴ انجام می‌شود.

دانشگاه استنفورد^۵

این دانشگاه، یکی از معروف‌ترین دانشگاه‌های جهان است که در سال ۱۸۹۱ تأسیس شد و آموزش غیررسمی در آن، جزء جدایی‌ناپذیر آموزش مادام‌العمر است. هدف کلی آموزش غیررسمی در این دانشگاه،

1. Massachusetts Institute of Technology

2. <https://professional.mit.edu/organizations>

3. <https://www.mit.edu/admissions-aid>

4. <https://professional.mit.edu/course-catalog/ai-and-ml-leading-business-growth#undefined/>
<https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSf7sihdugcG9avvtF4zToiR3t4Pi6cZc1MPRkK UitPiFpcM0Q/viewform?pli=1>

5. Stanford University

ایجاد فرصت برای ادامه‌ی آموزش بزرگسالان، برنامه‌های اجرایی و حرفه‌ای و برنامه‌های ویژه است که دانشگاه ارائه می‌دهد که در آن برنامه‌ها، هم به ارتقای زندگی کاری و هم زندگی شخصی، اهمیت ویژه‌ای داده می‌شود.^۱ معمولاً مخاطبین این آموزش‌ها، دانش‌آموختگان و دانشجویان، متخصصان پزشکی، بزرگسالان، دانشجویان خارجی، فارغ‌التحصیلان، کارکنان و کارمندان سازمان‌ها، معلمان و دانشجویان هستند. با توجه به شهرت دانشگاه و تقاضای زیاد از سراسر کشور برای دریافت آموزش از این دانشگاه، نیازسنجی آن به صورت منطقه‌ای، ملی و بین‌المللی انجام می‌شود و از طریق دو روش ارزیابی وضعیت موجود و مطلوب متناسب با اهداف شغلی و نیازهای سازمان متقاضی و فرم نیازسنجی در پرتابل دانشگاه^۲ این نیازسنجی صورت می‌گیرد و معمولاً دوره‌هایی را در زمینه‌های زیر برگزار می‌کند؛ ۱- آموزش زبان انگلیسی برای دانشجویان خارجی^۳، ۲- برنامه آموزش اجرایی (قانون)^۴، ۳- آموزش اجرایی^۵، ۴- آموزش بین‌المللی و بین فرهنگی^۶، ۵- مربی هنرهای لیبرال^۷، ۶- مرکز توسعه حرفه‌ای استنفورد^۸، ۷- آموزش‌های تابستانی^۹، ۸- انجمن فارغ‌التحصیلان^{۱۰}، ۹- آموزش مداوم پزشکی^{۱۱}، ۱۰- مؤسسه دوره زندگی ممتاز^{۱۲}.

دانشگاه هاروارد

دانشگاه هاروارد عنوان اولین و قدیمی‌ترین مؤسسه آموزش عالی در آمریکا با هدف اصلی خود از آموزش غیررسمی که ترویج آموزش مداوم برای متخصصان، شاغلان، دانش‌آموزان دبیرستانی، دوره دیده در کالج و بازنشستگان است^{۱۳}، به این نوع آموزش پرداخت که مخاطبین آن کارمندان و کارکنان، همه افراد مشتاق به یادگیری، دانشجویان، افراد بازنشسته، مدیر اجرایی، مدیرکل، مدیر، یا رئیس یک دفتر، واحد تجاری، یا کارشناس می‌باشند. از نظر نیازسنجی، این دانشگاه براساس هدف خود بیشترین توجه خود را به نیازهای متقاضیان بین‌المللی اختصاص داده که البته نیازهای منطقه و ایالات متحده هم تا حدودی مورد توجه قرار می‌گیرد. شیوه‌ی نیازسنجی دانشگاه به شکل ارزیابی وضعیت موجود و مطلوب متناسب با اهداف شغلی و نیازهای سازمان متقاضی و تکمیل فرم نیازسنجی در پرتابل دانشگاه^{۱۴} است. آموزش‌های غیررسمی این دانشگاه شامل دوره‌ها و برنامه‌های دقیق برای متخصصان، شاغلان، زبان‌آموزان از راه دور، دانش‌آموزان دبیرستانی و کالج و کسانی که به دنبال آموزش عالی در دوران بازنشستگی هستند که خود به چهار بخش

1. <https://www.gsb.stanford.edu/alumni/education-lifelong-learning>
2. <https://pass.stanford.edu/signin.html>
<https://alumni.stanford.edu/about/>
<https://myaccount.stanford.edu/register>
<https://alumni.stanford.edu/perks/email/>
<https://alumni.stanford.edu/membership/gifts/>
<https://alumni.stanford.edu/resources/newsletters/>
3. <https://language.stanford.edu/>
4. <https://law.stanford.edu>
5. <https://www.gsb.stanford.edu/exec-ed/>
6. <https://spice.fsi.stanford.edu/about>
7. <https://mla.stanford.edu>
8. <https://scpd.stanford.edu/>
9. <https://summer.stanford.edu/> , <https://learn.stanford.edu/>
10. <https://alumni.stanford.edu/>
11. <https://med.stanford.edu/>
12. Distinguished Careers Institute / <https://dci.stanford.edu/>
13. <https://www.harvard.edu/academics/professional-and-lifelong-learning/>
14. <https://www.harvard.edu/academics/professional-and-lifelong-learning/>

تقسیم شده است؛ ۱- برنامه‌های توسعه حرفه‌ای هاروارد، ۲- مدرسه توسعه هاروارد، ۳- مدرسه تابستانی هاروارد، ۴- مؤسسه هاروارد برای یادگیری در دوران بازنشستگی، ۵- مؤسسه آموزش حرفه‌ای بازرگانی، کالج دانشگاهی لندن (UCL)

این کالج، یکی از بهترین دانشگاه‌های دولتی، تحقیقاتی انگلستان است که دوره‌های آموزش غیررسمی خود را تحت عنوان دوره‌های کوتاه‌مدت به‌منظور رشد و توسعه شخصی و حرفه‌ای برگزار می‌کند. هدف کلی دوره‌ها، افزایش شهرت و تأثیر دانشگاه در جهان است و اهداف جزئی آن عبارت‌اند از؛ بهبود مهارت‌ها و تجربه افراد در سراسر جهان، آموزش متخصصان و بهبود محیط کار، تعامل با شاغلان صنعت و ارائه ایده‌ها در مورد چگونگی بهبود برنامه‌ها، تولید اشکال جدید درآمد، ایجاد جامعه‌ای از یادگیرندگان برای دنبال کردن منافع تحقیقاتی، کمک به گسترش شهرت دانشگاه در سراسر جهان، بهبود و گسترش تحقیق دانشگاه بر روی جامعه وسیع و اقتصاد جهانی^۷. مخاطبین این دوره‌ها هم دانشجویان، علاقه‌مندان به یادگیری مهارت‌ها، فارغ‌التحصیلان، افراد و متخصصین، کارکنان اداری، رهبران و مدیران بودند که نیازسنجی مربوط به دوره‌ها از طریق فرم نیازسنجی در پرتابل دانشگاه و متخصصان^۸ انجام می‌شود و دوره‌هایی که برگزار می‌شود، عبارت‌اند از؛ ۱- توسعه حرفه‌ای ۲- آموزش اجرایی ۳- یادگیری شخصی ۴- مدارس تابستانی ۵- مجموعه رهبری فارغ‌التحصیلان جهانی^{۹-۱۰-۱۱} (پورتاشی، ۱۳۹۷، ص ۲۲-۲۳).

دانشگاه کوچ ترکیه

دانشگاه کوچ ترکیه، به‌عنوان یک دانشگاه خصوصی، هم اکنون از لحاظ رتبه‌بندی‌های جهانی اولین و بهترین دانشگاه کشور ترکیه است. این دانشگاه به دلیل تعهد در برتر بودن، جذب اساتید بین‌المللی و داخلی با سطح علمی و مدارک بالا و پذیرش دانشجو بدون کنکور در ترکیه معروف است و از سوی دیگر به خاطر موفقیت‌های چشمگیری که در سه دهه گذشته به دست آورده، هم اکنون دومین دریافت‌کننده کمک‌های مالی برای تحقیقات از دولت ترکیه و اتحادیه اروپا می‌باشد^{۱۲}. این دانشگاه برای آموزش غیررسمی، سه بخش را در نظر گرفته است؛ بخش مرتبط با فارغ‌التحصیلان، بخش مرتبط با دانشجویان در حال تحصیل و بخش کارمندان که هدف‌شان هدایت فلسفه آموزشی «آموزش خلاق/ یادگیری مشارکتی»، حمایت از توسعه دانشگاهی و بین فردی است. دانشگاه کوچ، رویکردی دانشجویمحور به آموزش دارد و مکانیزم‌های حمایتی لازم برای یادگیری و توسعه را برای دانشجویان خود فراهم می‌کند. دفتر یادگیری و آموزش کوچ، کلاس مهارت‌های تحصیلی و زندگی و خدمات راهنمایی و مشاوره چند نمونه از این فعالیت‌ها هستند و هم چنین این دانشگاه، براساس شرایط ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی دوره‌های آموزش

1. <https://professional.dce.harvard.edu>
2. <https://extension.harvard.edu/about/why-harvard-extension-school>
3. <https://summer.harvard.edu/about-harvard-summer-school/mission/>
4. Harvard Institute for Learning in Retirement /<https://hilr.dce.harvard.edu/>
5. <https://www.harvard.edu/academics/professional-and-lifelong-learning/>
6. University College London (UCL)
7. <https://www.ucl.ac.uk/alumni/lifelong-learning>
8. <https://www.ucl.ac.uk/alumni/lifelong-learning>
- <https://www.ucl.ac.uk/alumni/services>
- <https://aoc.ucl.ac.uk/alumni/alumni-community>
- <https://www.ucl.ac.uk/alumni/about-0>
9. <https://www.ucl.ac.uk/alumni/lifelong-learning/professional-development-ucl>
10. <https://www.ucl.ac.uk/alumni/lifelong-learning/find-course>
11. <https://www.ucl.ac.uk/alumni/lifelong-learning/global-alumni-leadership-series>
12. <https://www.ku.edu.tr/en/>

خود را طراحی می‌کند. لازم به ذکر است که این دانشگاه، برای ارزیابی از کار خود هم از یادگیرندگان و هم از سازمان‌های مرتبط نظرخواهی می‌کنند.^۱ مخاطبین دوره‌ها هم فارغ‌التحصیلان، دانشجویان، همه افراد مرتبط با دانشگاه، کارکنان و مدیران مؤسسات، کارکنان دادگستری، معلمان شاغل، پرستاران، افراد جامعه و مدیران آموزش و پرورش هستند. شیوه‌ی نیازسنجی هم از طریق فرم نیازسنجی در پرتابل دانشگاه، و متخصصان و ارزیابی شرایط موجود و مطلوب صورت می‌گیرد. دوره‌ها شامل بخش مرتبط با فارغ‌التحصیلان^۲، بخش دانشجویان^۳، مهارت‌های تحصیلی و زندگی^۴ ALIS^۵ ۱۰۰ (تحصیلی و مهارت‌های زندگی)^۶، ALIS200 (مهارت‌های کاربردی زندگی)^۷، ALIS350 (گذار به زندگی حرفه‌ای)^۸، ALIS360^۹، ALIS GRAD^{۱۰}، سمینار آگاهی و تنوع فرهنگی برای دانشجویان تبادل و اراسموس^{۱۱}، بخش مؤسسات و کارمندان، برنامه‌های آموزشی برای کارکنان KU، برنامه‌های آموزشی مشاوره تخصصی، کمیته سرقت ادبی، خطمشی سوءاستفاده جنسی، کارگروه توسعه پایدار، رویه اورژانس روان‌پزشکی KU و تیم رشد جهانی دانشجویان^{۱۲} KU می‌باشد.

دانشگاه صنعتی نانیانگ^{۱۳} سنگاپور

این دانشگاه در جنوب غربی کشور سنگاپور و دارای رتبه اول در میان برترین دانشگاه‌های جوان دنیا است که در بخش پذیرش خود، بخشی به نام آموزش مداوم را طراحی کرده که هدف خود را این‌گونه بیان کرده است: با ما تحصیلی را تجربه کنید که شبیه هیچ نوع یادگیری دیگری نیست. برنامه‌های متنوعی در اختیار شما قرار خواهد گرفت که به بهترین وجه با علایق شما مطابقت داشته باشد. برنامه درسی گسترده ما به شما این امکان را می‌دهد که مدرک خود را با تعداد زیادی از واحدهای کوچک و دروس انتخابی که برای توانمندی و علایق خود، شخصی‌سازی کنید. خود را به چالش بکشید و فراتر از مرزهای رشته خود بروید تا دوره‌های جدیدی را کشف کنید که فرصت‌های بی‌نظیری را در دنیای حرفه‌ای برای شما باز شود. در این راه توسط اساتید مشهور جهان راهنمایی خواهید شد، در کنار هم‌تایان با استعدادتان شروع به آموختن می‌کنید، مزایای تعاملات بین‌المللی به دست آورده و با استفاده از شبکه گسترده مشارکت‌های دانشگاهی و صنعتی ما برای تبدیل شدن به یک شهروند واقعی جهانی بهره‌مند می‌شوید^{۱۴} (پوراآتشی، ۱۳۹۷، ص ۳۲). مخاطبین دوره‌ها شامل مدیران سطوح میانی و ارشد، دانشجویان و بزرگسالان، مسئولان و دولتمردان، معلمان و مدیران مدارس و دانشجویان می‌باشد که نیازسنجی مربوط با روش ارزیابی وضعیت موجود و مطلوب متناسب با اهداف شغلی و نیازهای سازمان متقاضی و متخصصان^{۱۵} انجام می‌شود. نمونه‌ای از

1. <https://www.ku.edu.tr/en/academics/support-for-academic-life/>

2. <https://mezun.ku.edu.tr/en/alumni-panels> & <https://mezun.ku.edu.tr/en/alumni-mentorship-network/>

3. <https://alis.ku.edu.tr/en/about-us/our-story/>

4. Academic and Life Skills

5. <https://alis.ku.edu.tr/en/courses/approach-of-alis/>

6. <https://alis.ku.edu.tr/en/courses/alis-/100>

7. <https://alis.ku.edu.tr/en/courses/alis-/200>

8. <https://alis.ku.edu.tr/en/courses/alis-350>

9. <https://alis.ku.edu.tr/en/courses/alis-360/>

10. <https://alis.ku.edu.tr/en/activities/for-students/>

11. <https://alis.ku.edu.tr/en/activities/for-students/>

12. <https://alis.ku.edu.tr/en/activities/for-institutions-and-employees/>

13. Nanyang Technological University

14. <https://www.ntu.edu.sg/admissions>

15. <https://www.ntu.edu.sg/admissions/continuing-education-programmes?listingKeyword=&c>

دوره‌های کوتاه‌مدت که در توسط مراکز مشخص شده در دانشگاه نانیانگ ارائه می‌شود، عبارت‌اند از؛ ۱- مرکز آموزش حرفه‌ای و مداوم ۲- آموزش اجرایی نانیانگ ۳- مرکز فن‌آوری نانیانگ ۴- مرکز مدیریت عمومی نانیانگ ۵- مؤسسه ملی آموزش ۶- مؤسسه کنفوسیوس^۱.

دانشگاه تهران

دانشگاه تهران از جمله معتبرترین دانشگاه‌های کشور است که با تعبیر «دانشگاه مادر» و «نماد آموزش عالی» یاد شده است. در این دانشگاه آموزش‌های غیررسمی تحت عنوان آموزش‌های آزاد برگزار می‌شود. با عنایت به محدودیت ظرفیت‌های موجود در سیستم رسمی آموزشی، ایجاد و توسعه و تنوع جریان‌های متنوع آموزش‌های عمومی و تخصصی به صورت غیررسمی در دانشگاه امری ضروری است که این مهم را در قالب «آموزش‌های آزاد» ارائه می‌دهد (صورت جلسه هیات رئیسه دانشگاه تهران، ۱۳۹۹). بنابراین هدف «آموزش‌های آزاد» ارتقا سطح علمی و توان تخصصی منابع انسانی کشور انجام می‌شود. مخاطبین دوره‌ها شامل؛ دانشجویان و دانش‌آموختگان، کارکنان، افراد بزرگسال، نیروی انسانی سازمان‌ها، دانشگاه‌ها و فارغ‌التحصیلان و نیروهای انسانی علاقه‌مند می‌باشد. نیازسنجی در این دانشگاه و خیلی از دانشگاه‌های دیگر ایران به صورت دانشگاهی و براساس دید اساتید یا مسئولین دانشگاه یا براساس سفارش سازمان‌ها صورت می‌گیرد. این دوره‌ها شامل؛ بازآموزی و آموزش تکمیلی برای دانش‌آموختگان دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی، آموزش مورد نیاز و علاقه جامعه، آموزش تخصصی کاربردی مورد نیاز بازار کار و صنعت، آموزش ضمن خدمت اعضای هیئت علمی، مدیران و کارکنان دانشگاه‌ها، سازمان‌های دولتی و غیردولتی، آموزش دوره‌های تخصصی و تطبیقی با کارکردهای حرفه‌ای است که البته هر دانشکده براساس اهداف خود و براساس تخصص و رشته‌های مرتبط، دوره‌هایی را برگزار می‌کند^۲.

دانشگاه شهید بهشتی

دانشگاه شهید بهشتی از دو جنبه به گسترش آموزش‌های غیررسمی پرداخته است؛ جنبه اول توسعه آموزش‌های آزاد است توسط مراکز آموزش‌های آزاد دانشگاه صورت می‌گیرد و جنبه دوم با برگزاری آموزش‌های تخصصی کوتاه‌مدت است. اهداف آموزش‌های آزاد، ۱- زمینه‌سازی و کمک به روند تحول دانشگاه شهید بهشتی به‌عنوان دانشگاهی چابک، نوآور، جامعه‌گرا و دارای استقلال مالی، ۲- افزایش قابلیت و توان اشتغال‌پذیری دانش‌آموختگان دانشگاه شهید بهشتی از طریق فراهم نمودن انواع فرصت‌های یادگیری و مهارت‌آموزی ویژه دانشجویان دوره‌های کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری، ۳- افزایش ضریب نفوذ و حضور دانشگاه در صحنه فعالیت‌های بالندگی منابع انسانی و توسعه استعدادها از طریق نیازسنجی، برنامه‌ریزی و اجرای طرح‌های متنوع آموزش‌های تخصصی-کاربردی ویژه مدیران، کارشناسان و کارکنان سازمان‌های دولتی و غیردولتی، ۴- شناسایی و بهره‌برداری از مزیت‌ها، قابلیت‌ها و فرصت‌های بالقوه و بالفعل آموزشی دانشگاه اعضاء هیئت علمی، دانشجویان، کارشناسان و کارکنان فضا‌های آموزشی، آزمایشگاهی و

1. Professional and Continuing Education/ <https://www.ntu.edu.sg/pace>

2. <https://management.ut.ac.ir/fa/page/> & <https://academics.ut.ac.ir/fa/page/1299/>

3. <https://management.ut.ac.ir/fa/page/9328>

<https://literature.ut.ac.ir/learning-edu>

<https://reflow.ir/Azad-Edu>

<https://eng.ut.ac.ir/>

<https://ffil.ut.ac.ir/>

کارگاهی و ۵- تأکید و تمرکز ویژه بر برنامه‌ریزی و اجرای طرح‌های توسعه مدیران، معلمان و دانش‌آموزان آموزش و پرورش به‌عنوان نهادی وسیع، هم‌خانواده و دارای پیوندها و تعاملات مستمر و اساسی با دانشگاه است و هدف آموزش‌های تخصصی-کوتاه‌مدت، تدوین و انتقال دانش فنی و فناوری روز و ارتقاء مهارت‌های مورد نیاز برای گردش چرخ‌های عظیم صنعت آب و برق و انرژی است و هم‌چنین کمک به شناسایی و حل مشکلات صنعت آب و برق و صنایع مرتبط نفت، گاز و پتروشیمی مورد توجه می‌باشد^۲. این دوره‌ها برای دانشجویان، بزرگسالان، هیئت علمی دانشگاه، مدیران و کارشناسان دانشگاه شهید بهشتی و سایر علاقه‌مندان از سایر دانشگاه‌ها و جامعه نیروی انسانی تازه استخدام، شاغلان مشترک اداری و نیروی انسانی متخصص و مدیران سازمان‌ها برگزار می‌گردد. نیازسنجی در این دانشگاه، براساس نیازسنجی آموزشی از اساتید و یادگیرندگان^۳ و هم‌چنین نیازسنجی در مسائل نفت، آب، گاز و پتروشیمی از متخصصان این زمینه نیازسنجی صورت می‌گیرد. دوره‌های برگزار شده عبارت‌اند از: ۱- طرح توانش ۲- موبک بهشتی ۳- وینارهای توسعه اخلاق آموزش دانشگاه ۴- دوره توجیهی بدو خدمت کارکنان ۵- دوره‌های شغلی نظام جامع آموزش کارکنان (الف)- دوره‌های مشترک اداری: (ب) - دوره‌های شغلی اختصاصی: (ج)- دوره‌های بهبود مدیریت^۴.

دانشگاه علامه طباطبائی

دانشگاه علامه طباطبائی در جایگاه بزرگ‌ترین دانشگاه تخصصی علوم انسانی کشور و به‌عنوان دانشگاه پیشرو در دستیابی به رشد و توسعه و دانش در حوزه علوم انسانی و اجتماعی است که بسیاری از چهره‌های برجسته علمی، سیاسی، اجرایی و چهره‌های ماندگار و بنیان‌گذاران دانش‌های مختلف انسانی و اجتماعی از فارغ‌التحصیلان این دانشگاه بوده‌اند^۵. آموزش غیررسمی در این دانشگاه، در سه بخش صورت می‌گیرد: ۱- مرکز آموزش‌های تخصصی آزاد و مهارت‌افزایی، ۲- مرکز کارآفرینی و نوآوری، ۳- آکادمی اشتغال و کسب و کار. در این مراکز طرح‌هایی مانند علامه پلاس، چکاوک پلاس و مدارس مختلف و ... طراحی و اجرا شده است^۶. اهداف آن‌ها به این صورت است که در مرکز آموزش‌های تخصصی آزاد، هدف ارتقاء بهره‌وری علمی- تخصصی دانشگاه و با هدف درآمدزایی و ارائه خدمات آموزشی به سازمان‌ها و هدف مرکز کارآفرینی و نوآوری؛ مدیریت نظام‌مند، ترویج، اشاعه و نهادینه کردن تفکر و فرهنگ درست کارآفرینی در بین اساتید، دانشجویان، مدیران و کارکنان دانشگاه، کشف فرصت‌های شغلی موجود در بازار جهت توانمندسازی دانشجویان و دانش‌آموختگان دانشگاه در فرایند استخدام در بنگاه‌های اقتصادی کشور، ارائه آموزش‌های لازم با هدف پرورش دانش‌آموختگانی ماهر، خلاق و پایبند به اصول اخلاقی و پذیرای مسئولیت‌های اجتماعی جهت ایجاد، راه‌اندازی و توسعه کسب و کار و نظریه‌های جدید در ایران در حوزه علوم انسانی و اجتماعی و هدف آکادمی اشتغال و کسب و کار؛ فراهم کردن زمینه آشنایی دانشجویان و دانش‌آموختگان با مفاهیم کارآفرینی، ایده‌های جدید، سرمایه‌گذاران و کارآفرینان موفق کشور جهت ایجاد و توسعه کسب و کار در زمینه علوم انسانی و اجتماعی، کمک به تجاری‌سازی ایده‌های خلاقانه دانشجویان، ارائه مشاوره تخصصی به دانشجویان و دانش‌آموختگان دانشگاه در خصوص ایجاد کسب و کار و یافتن شغل مناسب در زمینه علوم انسانی و اجتماعی، ارائه آموزش‌ها و راهنمایی‌های لازم به دانشجویان و دانش‌آموختگان دانشگاه به‌منظور ایجاد درک بهتر از نحوه استفاده از فرصت‌ها و حمایت‌های موجود در کشور در زمینه

1. <https://eduvp.sbu.ac.ir/>
2. <https://atc.sbu.ac.ir/>
3. <https://atc.sbu.ac.ir/>
4. <https://atc.sbu.ac.ir/>
<https://eduvp.sbu.ac.ir/>
5. <https://atu.ac.ir/fa>
6. <https://training.atu.ac.ir/fa>

کارآفرینی و اشتغال، ترویج فرهنگ کارآفرینی در بین دانشجویان و اساتید و تلاش در جهت بازآفرینی ابعاد و ارکان دانشگاه (از جمله ساختار، فرآیندها و فرهنگ) به‌منظور حرکت به سوی اولین دانشگاه کارآفرین کشور در حوزه علوم انسانی و اجتماعی، ایجاد بستر مناسب برای تبادل اطلاعات بین دانشگاه و مراکز صنعتی، خدماتی و نهادهای دولتی در زمینه فرصت‌های شغلی، شناسایی و اطلاع‌رسانی فرصت‌های اشتغال و انجام مشاوره و هدایت دانش‌آموختگان جهت یافتن شغلی پایدار، کمک به تجاری‌سازی یافته‌های پژوهشی اعضای هیئت علمی و دانشجویان دانشگاه در حوزه علوم انسانی و اجتماعی^۱ است و نیازسنجی مربوط به این دوره‌ها هم در این دانشگاه، براساس نیازسنجی آموزشی از اساتید و یادگیرندگان صورت می‌گیرد.^۲ مخاطبین دوره‌ها شامل؛ دانشجویان، بزرگسالان، هیئت علمی دانشگاه، مدیران و کارشناسان دانشگاه، فارغ‌التحصیلان، نیروی انسانی متخصص و مدیران و کارکنان سازمان‌ها است که این دوره‌ها در زمینه‌های زیر برگزار می‌شود؛ ۱- دوره‌های مدیریت عالی کسب و کار (DBA)، ۲- مدیریت ارشد کسب و کار (MBA)، ۳- مدیریت ارشد کسب و کار (MBA)، بازار سرمایه، ۴- مدیریت کسب و کار (DBA) گرایش مالی ۵- خدمات آموزشی و ترویجی، ۶- خدمات پذیرش و ارزیابی، ۷- خدمات اشتغال و فرصت‌های شغلی، ۸- خدمات پژوهش و مشاوره.^۳

دانشگاه صنعتی شریف

دانشگاه صنعتی شریف در سال ۱۳۴۴ با هدف تربیت و تامین بخشی از نیروهای متخصص مورد نیاز کشور، در سطوح بالای علمی تأسیس گردید و معاونت آموزش و تحصیلات تکمیلی دانشگاه مجری آموزش‌های تخصصی هستند. واحد آموزش‌های تخصصی با هدف ارتقاء سطح علمی فارغ‌التحصیلان و دانش‌پذیران، ایجاد زمینه مناسب برای افزایش دسترسی به آموزش‌های تخصصی و توانمندسازی افراد در حوزه‌های تخصصی-کاربردی، وظیفه مدیریت، برنامه‌ریزی و برگزاری سمینارها، رویدادها و دوره‌های آموزشی مختلف را برگزار می‌کند^۴ و نیازسنجی براساس بازخورد مخاطبین دوره‌های برگزار شده و در نظر گرفتن نیازهای جامعه (پورآتشی، ۱۳۹۷) انجام می‌شود و مخاطبین دوره‌ها شامل؛ دانشجویان، افراد شاغل در صنعت نظیر شاغلین در سازمان‌های دولتی، شرکت‌های خصوصی و غیره^۵ است. دوره‌های برگزار شده شامل این موارد است؛ دوره‌های سازمانی که یک سازمان درخواست دوره اختصاصی برای آموزش تعدادی از مدیران و کارشناسان خود را دارد و دوره‌های انفرادی که افراد به صورت مستقل در دوره‌هایی که زمان آن توسط دانشکده تعیین می‌شود، ثبت‌نام می‌کنند (پورآتشی، ۱۳۹۷).

1. <https://training.atu.ac.ir/fa/page/1288>

<https://training.atu.ac.ir/fa/page/>

<https://karafarini.atu.ac.ir/fa/page/5078>

2. <https://otc.atu.ac.ir/IdeaPortal/Login>

3. <https://otc.atu.ac.ir/IdeaPortal/Home>

4. <http://ctw.sharif.ir/our-clinic/about/>

<https://www.sharificadcam.ir>

<http://ctw.sharif.ir/our-clinic/about/>

<https://ocw.sharif.edu/about>

5. <https://sctae.jdsharif.ac.ir/>

دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی تهران

اولین مرکز نوین آموزش پزشکی در سال ۱۳۳۰ به‌عنوان بخشی از مدرسه دارالفنون بازگشایی شد و بعد از انقلاب به همراه کلیه بخش‌های وابسته به‌عنوان دانشگاه علوم پزشکی تهران از وزارت آموزش عالی جدا شده و تحت نظارت وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی قرار گرفت. دانشگاه‌های علوم پزشکی از مراکز و مؤسسه‌ها برای آموزش غیررسمی اعضای خود و افراد جامعه استفاده می‌کند. البته تمام کارگاه‌هایی که طرح‌هایی می‌شود، اساساً بر اساس موضوعات انجمن علمی آموزش پزشکی اروپا که انجمن منطقه‌ی اروپای (فدراسیون جهانی آموزش پزشکی تهیه می‌شود (یغمایی، ۱۴۰۱). اهداف دوره‌ها نیز شامل این موارد است؛ گسترش برنامه‌ریزی درون‌زاد توسعه آموزش در سطح دانشکده‌ها و گروه‌های آموزشی، نهادینه‌سازی آموزش و سیاست‌گذاری آموزشی مبتنی بر بهترین شواهد در دانشگاه، استقرار نظام تضمین کیفیت آموزش در سطح دانشگاه، طراحی و استقرار «برنامه مدیریت فرایند برنامه‌ریزی درسی در دانشگاه» به‌منظور بهبود کیفیت سطوح مختلف برنامه‌های درسی در دو بعد طراحی و بازنگری در سطح دانشگاه، گسترش هدفمند دوره‌های توانمندسازی آموزشی در دو سطح سازمانی و فردی، گسترش فعالیت‌های بین‌المللی و منطقه‌ای مرکز و تبدیل آن به مرکز مشاور مراکز آموزش عالی علوم پزشکی در سطح منطقه ارتقای کمی و کیفی نشر فعالیت‌های دانش‌پژوهی آموزشی افزایش طرح‌های توسعه‌ای آموزش و پژوهش‌های آموزشی در سطح دانشگاه، گسترش توانمندسازی و مشارکت آموزشی دانشجویی در حوزه توسعه آموزش و ارتقای کمی و کیفی به‌کارگیری راهبردهای نوین توسعه آموزش در حوزه‌ی آموزش دانشگاه^۱ است که از نظر شیوه‌ی نیازسنجی نیز این دانشگاه چون دیدگاه ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی دارد، علاوه بر نظر یادگیرندگان و اساتید، به پیشرفت‌ها و نیازهای جهانی هم توجه دارد و براساس وضعیت مطلوب و وضعیت موجود دوره‌ها را برنامه‌ریزی می‌کند (یغمایی، ۱۴۰۱). مخاطبین دوره‌ها دانشجویان، دانشجویان که دوره‌های پایه‌آشنایی با آموزش پزشکی را گذرانده باشند، دانشجویان دکترای تخصصی و رزیدنت‌ها و هیئت‌علمی هستند. از نظر تنوع و نوع دوره‌ها نیز بخش مهمی از آموزش‌های غیررسمی برای توانمندسازی اساتید، کارشناسان و دانشجویان در مرکز مطالعات و توسعه آموزش پزشکی ارائه می‌شود و بخش دیگری در مؤسساتی مانند مؤسسه آرمان یا خود وزارت بهداشت کارگاه‌هایی را برگزار می‌کند که شامل این موارد هستند؛ ۱- دوره دانا (دوره آموزشی نشر آموزش پزشکی)، ۲- دوره دانا پلاس، ۳- دوره برنا (سخنران برتر آموزشی)، ۴- دوره مهارت پایه تدریس (دوره یادگار)، ۵- برنامه مشاهده آموزش هم‌تایان (ماه)^۲ و ۶- وبینارها و کارگاه‌های پیشرفته.

ب) همجواری داده‌های کیفی

در جدول (۲) به تشریح عناصر مهم مراحل آموزش غیررسمی پرداخته شده است.

1. <https://edc.tums.ac.ir/>

2. <https://edc.tums.ac.ir/>

جدول ۱. عناصر مراحل پیش حین و اجرای دوره‌های آموزش غیررسمی دانشگاه‌های منتخب

عناصر مهم آموزش غیررسمی	پیش از اجرا	حین اجرا	بعد از اجرا
دانشگاه‌ها	اهداف مخاطبین نیازسنجی مدرسان	دوره‌ها	ارزیابی پیامدها
ماساچوست	هدف کلی آموزش برای افرادی که در تجارت و دنیای فناوری مشغول به کار/ مخاطبین بزرگسالان ملی و بین المللی علاقمند به یادگیری و توانمند سازی شغلی نیازسنجی به صورت منطقی ، ملی و بین المللی مدرسان متخصصین و اساتید دانشگاه	دوره ها شامل: برنامه های کوتاه مدت مهارت‌های کاربردی/ برنامه های دیجیتال پیشرفته/برنامه مطالعاتی پیشرفته/برنامه های سفارشی/برنامه های بین المللی/برنامه های دارای گواهینامه مهارت خاص نحوه اجرا به صورت حضوری ، آنلاین و به صورت وبینار/ یادگیری همتایان	ارزیابی درونی / به صورت مستمر و پایانی / نظر خواهی اساتید و یادگیرندگان و متقاضی ها پیامد تخصصی و عمومی / کمک به ارتقای زندگی کاری و زندگی شخصی / بیشتر پیامد تخصصی (توانمند سازی شغلی)
استنفورد	هدف کلی آموزش غیررسمی ایجاد فرصت های ارزشمندی برای ادامه ی آموزش بزرگسالان، برنامه های اجرایی و حرفه ای و برنامه های ویژه مخاطبین بزرگسالان ملی و بین المللی علاقمند به یادگیری و توانمند سازی شخصی و شغلی نیازسنجی به صورت ملی و بین المللی مدرسان: متخصصین و اساتید دانشگاه	دوره های فارغ التحصیلان / آموزش مداوم پزشکی/ مسیر برجسته / آموزش زبان انگلیسی/ آموزش اجرایی / آموزش بین المللی و بین فرهنگی/ برنامه مربی هنرهای لیبرال/ توسعه حرفه ای / مدرسه تابستانی تبادل اطلاعات به صورت حضوری / آنلاین / فیلم های آموزشی/ وبینارهای گروهی / انتشار مقاله های کوتاه/ همتایان / کارگاهی	ارزیابی درونی / به صورت مستمر و پایانی / نظر خواهی اساتید و یادگیرندگان و متقاضی ها پیامد تخصصی و عمومی / کمک به ارتقای زندگی کاری و زندگی شخصی
هاروارد	هدف کلی توسعه حرفه ای افراد مخاطبین بزرگسالان بین المللی و ملی علاقمند به یادگیری و توانمند سازی شغلی نیاز سنجی توجه به نیازهای متقاضیان بین المللی / تا حدودی منطقه و نیازهای ایالات متحده مدرسان: متخصصین و اساتید دانشگاه	توسعه حرفه ای/ مدرسه توسعه/ مدرسه تابستانی/ یادگیری در دوران بازنشستگی/ آموزش حرفه ای بازرگانی نحوه اجرا: حضوری / آنلاین / مذاکره/ سمینار همسالان/ کارگاهی	ارزیابی درونی / به صورت مستمر و پایانی / نظر خواهی اساتید و یادگیرندگان و متقاضی ها. ارزیابی بیرونی توسط سازمانهایی مانند دانشگاه کمبریج پیامد تخصصی و عمومی / کمک به ارتقای زندگی کاری و زندگی شخصی / بیشتر پیامد تخصصی (توانمند سازی شغلی)
کالج لندن	هدف کلی توسعه حرفه ای و شخصی افراد/ افزایش شهرت و تاثیر دانشگاه در جهان مخاطبین بزرگسالان ملی و بین المللی علاقمند به یادگیری و توانمند سازی شخصی و شغلی نیازسنجی به صورت ملی و بین المللی مدرسان: متخصصین و اساتید دانشگاه	توسعه حرفه ای/ آموزش اجرایی/ یادگیری شخصی/ مدارس تابستانی نحوه اجرا: حضوری / آنلاین / مذاکره/ سمینار همسالان/ کارگاهی	ارزیابی درونی / به صورت مستمر و پایانی / نظر خواهی اساتید و یادگیرندگان و متقاضی ها پیامد تخصصی و عمومی / کمک به ارتقای زندگی کاری و زندگی شخصی

<p>بخش مرتبط با فارغ‌التحصیلان / به صورت ، بخش دانشجویان ، مهارت‌های تحصیلی و زندگی - ، ۱۰۰ تحصیلی و مهارت‌های (ALIS مهارت‌های) ALIS۲۰۰ ، (زندگی گذار) ALIS۳۵۰ ، (کاربردی زندگی ، ALIS۲۶۰ ، (به زندگی حرفه‌ای سمینار آگاهی ، ALIS GRAD و تنوع فرهنگی برای دانشجویان تبادل و اراسموس ، بخش موسسات و کارمندان، برنامه‌های آموزشی برای برنامه‌های آموزشی ، KU کارکنان مشاوره تخصصی، کمیته سرعت ادبی، خط‌مشی سوءاستفاده جنسی، کارگروه توسعه پایدار، رویه اورژانس و تیم رشد جهانی KU روان‌پریشی می‌باشد KU دانشجویان نحوه اجرا: حضوری / آنلاین / مذاکره/ سمینار همسالان/ کارگاهی/ پروژه‌ای/ سفر</p>	<p>کوچ ترکیه هدف کلی هدایت فلسفه آموزشی / آموزش خلاق/ یادگیری مشارکتی مخاطبین بزرگسالان ملی و منطقه ای ، بین المللی علاقمند به یادگیری و توانمند سازی شغلی نیازسنجی به صورت منطقه ای ، ملی و بین المللی مدرسان متخصصین و اساتید دانشگاه</p>
<p>ارزیابی درونی / به صورت مستمر و پایانی / نظر خواهی اساتید و یادگیرندگان و متقاضی ها پیامد تخصصی و عمومی / کمک به ارتقای زندگی کاری و زندگی شخصی</p>	<p>صنعتی هدف کلی یادگیری خارج از آموزش معمول / ناتینانگ شخصی سازی یادگیری/ یادگیری تعاملی در سنگاپور سطح جهانی مخاطبین بزرگسالان ملی و بین المللی علاقمند به یادگیری و توانمند سازی شغلی نیازسنجی به صورت منطقی ، ملی و بین المللی مدرسان متخصصین و اساتید دانشگاه</p>
<p>ارزیابی درونی / به صورت مستمر و پایانی / نظر خواهی اساتید و یادگیرندگان و متقاضی ها پیامد تخصصی و عمومی / کمک به ارتقای زندگی کاری و زندگی شخصی / بیشتر پیامد تخصصی) (توانمند سازی شغلی</p>	<p>دانشگاه تهران هدف کلی هدف ارتقا سطح علمی و توان تخصصی منابع انسانی کشور مخاطبین بزرگسالان کشور علاقمند به یادگیری و توانمند سازی شغلی نیازسنجی براساس دیدگاه اساتید، مسئولین دانشگاه و براساس سفارش سازمانهای متقاضی مدرسان : متخصصین و اساتید دانشگاه</p>

شهید بهشتی	هدف کلی انتقال مهارت‌ها، توانمند سازی و تحول دانشگاه شهید بهشتی به عنوان دانشگاهی چابک، نوآور، جامعه‌گرا و دارای استقلال مالی مخاطبین بزرگسالان کشور علاقمند به یادگیری و توانمند سازی شغلی نیازسنجی بازخورد مخاطبین دوره های برگزار شده و در نظر گرفتن نیازهای جامعه مدرسان : متخصصین و اساتید دانشگاه	طرح توانش / موک بهشتی / وینبار / ارزیابی درونی / به صورت های توسعه اخلاقی آموزش دانشگاهی دوره توجیهی بدو خدمت کارکنان/ اساتید و یادگیرندگان و متقاضی ها / متخصصین کارکنان شامل دوره های مشترک اداری/ دوره های شغلی اختصاصی/ دوره های بهبود مدیریت حضوری / آنلاین / کارگاه ها / حضور در محیط یادگیری
------------	---	---

علامه طباطبایی	هدف ارتقاء بهره‌وری علمی- تخصصی دانشگاه / هدف درآمدزایی / ارائه خدمات آموزشی به سازمان‌ها/ نهادینه کردن تفکر و فرهنگ درست کارآفرینی/ توانمندسازی شغلی مخاطبین بزرگسالان کشور علاقمند به یادگیری و توانمند سازی شغلی نیازسنجی براساس دیدگاه اساتید، مسئولین دانشگاه و براساس سفارش سازمانهای متقاضی مدرسان : متخصصین و اساتید دانشگاه	دوره‌های مدیریت عالی کسب و کار / مدیریت ارشد کسب و کار/ مدیریت ارشد کسب و کار / بازار سرمایه/ مدیریت کسب و کار/ گرایش مالی/ خدمات آموزشی و ترویجی/ خدمات پذیرش و ارزیابی خدمات اشتغال و فرصت های شغلی/ خدمات پژوهش و مشاوره
----------------	--	---

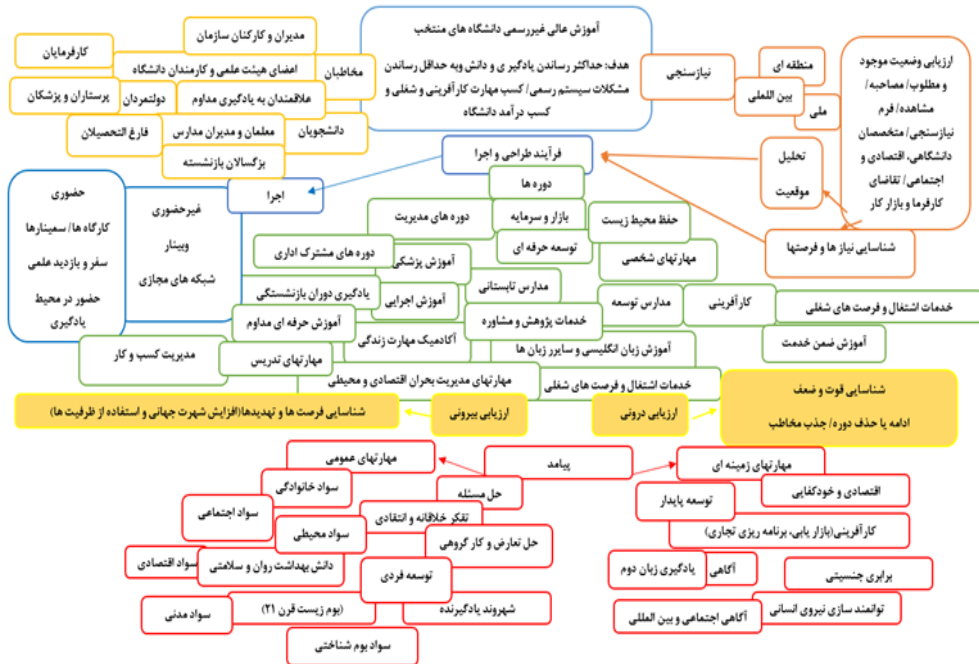
صنعتی شریف	هدف کلی ارتقاء سطح علمی فارغ‌التحصیلان و دانش‌پذیران / ایجاد زمینه مناسب برای افزایش دسترسی به آموزش های تخصصی و توانمندسازی افراد در حوزه های تخصصی- کاربردی مخاطبین دانشجویان، افراد شاغل در صنعت نیازسنجی براساس دیدگاه اساتید، مسئولین دانشگاه و براساس سفارش سازمانهای متقاضی مدرسان : متخصصین و اساتید دانشگاه	کارگاه های تخصصی شغلی و کارگاه ها (گاهی به صورت مدارس دوره ای یا به صورت کارگاه های جامع حضوری / آنلاین / کارگاه ها / حضور در محیط یادگیری/ گردهمایی ها (جشنواره، نشست، همایش و ...)، مسابقه و بازی های تیمی، نمایشگاه، بازدیدهای علمی
------------	--	---

علوم پزشکی تهران	هدف کلی گسترش هدفند دوره های توانمندسازی آموزشی در دو سطح سازمانی و فردی / نهادینه سازی آموزش و سیاستگذاری آموزشی/ گسترش فعالیت های بین المللی و منطقه ای مخاطبین دانشجویان پزشکی/ رزیدنت / هیئت علمی ملی ، منطقه ای و بین المللی نیازسنجی به صورت منطقی ، ملی و بین المللی مدرسان : متخصصین و اساتید دانشگاه	دوره دانا / دوره دانا پلاس/ دوره برنا / دوره مهارت پایه تدریس / برنامه مشاهده آموزش هم‌تایان (ماه)/ وینبارها و کارگاه های پیشرفته حضوری / آنلاین / کارگاه ها / حضور در محیط یادگیری/ گردهمایی ها (جشنواره، نشست، همایش و ...) ، نمایشگاه، بازدیدهای علمی
------------------	---	--

به صورت خلاصه وجه اشتراک و افتراق آموزش غیررسمی در دانشگاه‌های منتخب به شرح زیر می‌باشد:

نتایج پژوهش نشان می‌دهد که همه دانشگاه‌های مورد مطالعه در هشت مورد با یکدیگر شباهت دارند: (۱) توانمندسازی و پرورش مهارت شغلی همه دانشجویان و افراد متقاضی آموزش‌های غیررسمی (۲) دانشجویان داخلی به‌عنوان مخاطب (۳) نیازسنجی با رویکرد ملی (۴) استفاده از مدرسان متخصص و دانشگاهی (۵) برگزاری دوره‌های توسعه حرفه‌ای شغلی (۶) ایجاد بسترهای مختلف برای آموزش (حضور و غیرحضور) (۷) ارزیابی درونی و استفاده از نظر اساتید و یادگیرندگان دوره (۸) به دنبال داشتن پیامدهای مؤثر تخصصی در زمینه توانمندسازی نیروی انسانی. اما در بخش تفاوت‌ها هر دانشگاهی براساس ماموریت‌ها و چشم‌انداز خود اهدافی را تعریف کرده و براساس آن اهداف به دنبال جذب مخاطب داخلی یا خارجی می‌باشد مثل دانشگاه‌های منتخب جهان که هدف‌شان تثبیت شهرت جهانی می‌باشد جذب مخاطب بین‌المللی از

اولویت‌هایشان است هم‌چنین دوره‌ها و نیازسنجی هر دانشگاهی براساس همان چشم‌اندازها تعریف می‌کند در دانشگاه‌های منتخب جهان نیازسنجی علاوه بر آنکه به مانند دانشگاه‌های کشور به رویکرد دانشگاهی و ملی توجه دارد به منطقه و بین‌المللی هم توجه می‌کنند و دوره‌ها با این رویکردها برنامه‌ریزی می‌شود البته شایان ذکر است دانشگاه علوم پزشکی تهران رویکرد مانند دانشگاه‌های منتخب جهان دارد. در قسمت ارزیابی دانشگاه‌ها، صنعتی نایتانگ و علوم پزشکی تهران علاوه بر ارزیابی درونی، ارزیابی بیرونی انجام می‌دهند. در قسمت پیامدها دانشگاه هر کدام از دانشگاه براساس اهداف خود پیامدهای مرتبط با آن را دنبال می‌کنند. در نمودار زیر اهم عناصر دانشگاه منتخب در یک دید کلی ارائه شده است:

شکل ۲. اهم عناصر آموزش غیررسمی آموزش عالی دانشگاه‌های منتخب منبع: یافته‌های پژوهش

ج) مرحله مقایسه

در این مرحله برای مقایسه و پاسخگویی به سوال دوم پژوهش (چه شباهت‌ها و تفاوت‌هایی بین عناصر مهم مراحل پیش، حین و پس از اجرای دوره‌های آموزش غیررسمی در دانشگاه‌های پیشرو و دانشگاه‌های ایران وجود دارد؟) با استفاده از روش طراحی تشابه و تفاوت براساس روش توافق و تفاوت جان استوارت میل صورت می‌پذیرد.

جدول ۳. تفاوت و توافقات‌های هدف آموزش غیررسمی دانشگاه‌های مورد مطالعه

اهداف اصلی آموزش غیررسمی	ماساچوست	استنفورد	هاروارد	کالج لندن	کوچ	صنعتی نانیانگ	تهران	شهید بهشتی	علامه طباطبایی	صنعتی شریف	علوم پزشکی تهران
ایجاد فرصت‌های آموزش و یادگیری بزرگسالان	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓
به حداقل رساندن مشکلات سیستم رسمی	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓			
کسب مهارت‌های لازم برای روبرو شدن با چالش‌های پیش رو	✓	✓	✓	✓	✓	✓			✓	✓	
توانمندسازی، توسعه حرفه‌ای و توان تخصصی	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
کمک به گسترش شهرت دانشگاه در سراسر جهان	✓	✓	✓	✓	✓	✓					
ایجاد منبع درآمد دانشگاهی				✓			✓	✓	✓	✓	
کارآفرینی و نوآوری	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
ایجاد تفکر انتقادی و خلاق	✓		✓		✓	✓					✓
ارتقا سطح علمی	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
یادگیری مشارکتی همراه با تعاملات بین‌المللی	✓	✓	✓	✓	✓	✓					✓

اهداف اصلی آموزش غیررسمی

جدول شماره ۳ نشان می‌دهد که همه دانشگاه‌های منتخب در ایجاد فرصت‌های یادگیری، کارآفرینی و نوآوری، توانمندسازی و توسعه حرفه‌ای را عنوان اهداف اصلی آموزش غیررسمی توافقی داشته و در بقیه موارد با هم تفاوت دارند. در دانشگاه کالج لندن، تهران، شهید بهشتی، علامه طباطبایی، صنعتی شریف یک هدف اصلی آموزش غیررسمی را منبع درآمد می‌دانند، در صورتی که بقیه دانشگاه‌ها، این هدف را در اولویت خود قرار نمی‌دهند. هم‌چنین جدول بیانگر آن است که دانشگاه علوم پزشکی تهران و دانشگاه‌های منتخب جهان غیر از صنعتی نانیانگ، یادگیری مشارکتی همراه با تعاملات بین‌المللی را در اولویت دانسته‌اند و با هم توافقی دارند. دانشگاه‌های منتخب جهان و دانشگاه‌های صنعتی شریف و علوم پزشکی تهران در کسب مهارت‌های لازم برای روبرو شدن با چالش‌های پیش رو با هم توافقی داشته و دانشگاه‌های دیگر منتخب ایران، با این هدف توافقی ندارند. هم‌چنین دانشگاه‌های ماساچوست، استنفورد، هاروارد، کالج لندن، صنعتی نانیانگ، شهید بهشتی در به حداقل رساندن مشکلات سیستم آموزش رسمی توسط آموزش غیررسمی توافقی دارند. در کمک به گسترش شهرت دانشگاه در سراسر جهان توسط آموزش غیررسمی دانشگاه‌های صنعتی نانیانگ، تهران، شهید بهشتی، علامه طباطبایی، صنعتی شریف، علوم پزشکی تهران با سایر دانشگاه‌های منتخب جهان توافقی ندارند. در هدف ایجاد تفکر انتقادی و خلاق توسط آموزش غیررسمی دانشگاه‌های ماساچوست، هاروارد، کوچ، صنعتی نانیانگ و علوم پزشکی تهران با هم توافقی دارند.

جدول ۴. تفاوت و توافقات‌های مخاطبین آموزش غیررسمی دانشگاه‌های مورد مطالعه

مخاطبین	ماساچوست	استنفورد	هاروارد	کالج لندن	کویج	صنعتی نانیانگ	تهران	شهید بهشتی	علامه طباطبایی	صنعتی شریف	علوم پزشکی تهران
مدیران اجرایی، مدیران و شاغلان	✓		✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	
افراد مشتاق یادگیری	✓		✓			✓		✓			
کارکنان و کارمندان سازمان‌های کشور	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
کارکنان و کارمندان سازمان‌های کشورهای دیگر	✓	✓	✓	✓							
افرادی علاقه‌مند به کسب مهارت‌های خاص	✓				✓	✓	✓	✓			
دانشجویان داخلی	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
دانشجویان خارجی	✓	✓	✓	✓	✓	✓					
فارغ‌التحصیلان	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
دولتمردان						✓					
بزرگسالان بازنشسته			✓								
نیروهای تازه استخدام								✓		✓	
اعضای هیئت‌علمی و کارمندان دانشگاه	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

جدول شماره ۴ نشان می‌دهد که همه دانشگاه‌های منتخب جهان و ایران در قسمت مخاطبین داخلی با هم توافق دارند. مدیران اجرایی، مدیران و شاغلان در دانشگاه استنفورد، تهران و علوم پزشکی تهران به‌عنوان مخاطب اصلی شناخته نمی‌شوند و در این زمینه با سایر دانشگاه توافق ندارند. هم‌چنین دانشجویان خارجی و کارکنان و کارمندان سازمان‌های کشورهای دیگر، به‌عنوان مخاطبین اصلی دانشگاه‌های منتخب جهان هستند و در این زمینه با دانشگاه‌های منتخب ایران توافق ندارند. نیروهای تازه استخدام به‌عنوان مخاطبین اصلی آموزش‌های غیررسمی، در دانشگاه شهید بهشتی و علوم پزشکی تهران و بزرگسالان بازنشسته، در دانشگاه هاروارد دارای اهمیت خاصی می‌باشند، در صورتی‌که بقیه دانشگاه‌های منتخب توافق با دانشگاه‌های نامبرده ندارند. کارکنان و کارمندان سازمان‌های کشور به‌عنوان مخاطب اصلی همه دانشگاه‌های منتخب جهان و ایران به‌جز دانشگاه علوم پزشکی تهران می‌باشند. هم‌چنین افراد مشتاق یادگیری به‌عنوان مخاطب آموزش غیررسمی در دانشگاه‌های ماساچوست، هاروارد، صنعتی نانیانگ، شهید بهشتی است و افرادی که علاقه‌مند در کسب مهارت‌های خاص در دانشگاه‌های ماساچوست، کالج لندن، صنعتی نانیانگ، کوچ، تهران و علامه طباطبایی به‌عنوان مخاطبان اصلی آموزش غیررسمی می‌باشند.

جدول ۵. تفاوت و توافقی‌های نیازسنجی آموزش غیررسمی دانشگاه‌های مورد مطالعه

علوم پزشکی تهران	صنعتی شریف	علامه طباطبائی	شهید بهشتی	تهران	صنعتی نانیانگ	کوچ	کالج لندن	هاروارد	استنفورد	ماساچوست	
	✓	✓	✓	✓							رویکرد دانشگاهی
✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	رویکرد ملی
✓					✓	✓	✓	✓	✓	✓	رویکرد منطقه‌ای
✓						✓	✓	✓	✓	✓	رویکرد بین‌المللی
✓					✓	✓		✓	✓	✓	ارزیابی وضعیت موجود و مطلوب
		✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓	فرم نیازسنجی یادگیرندگان
✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	متخصصان دانشگاهی، اقتصادی و اجتماعی
	✓			✓							نظرات کارفرمایان
	✓	✓	✓	✓							تقاضای بازار

نیازسنجی اصلی آموزش غیررسمی

براساس جدول شماره ۵ می‌توان این‌گونه بیان کرد که نیازسنجی با رویکرد دانشگاه‌ها، در بین دانشگاه‌های منتخب ایران به غیر از علوم پزشکی دارای توافق وجود دارد، در صورتی که رویکرد ملی در تمام دانشگاه‌ها مورد توافق است. رویکرد منطقه‌ای همه دانشگاه‌های منتخب جهان و علوم پزشکی تهران دارای اهمیت بوده و همه دانشگاه‌های منتخب جهان به جز صنعتی نانیانگ و در ایران علوم پزشکی تهران به رویکرد بین‌المللی توجه می‌کنند. ارزیابی وضعیت موجود و مطلوب به‌عنوان نیازسنجی، مورد توافق دانشگاه‌های کالج لندن، تهران، علامه، شهید بهشتی و صنعتی شریف نیست. یک بخش مهم از نیازسنجی نظر متخصصان دانشگاهی، اقتصادی و اجتماعی در کلیه دانشگاه‌های منتخب مورد توافق است، ولی در قسمت فرم نیازسنجی یادگیرندگان دانشگاه تهران، صنعتی شریف و علوم پزشکی تهران توافق با سایر دانشگاه ندارند و از آن استفاده نمی‌کنند. نیازسنجی از تقاضای کارفرما و تقاضای بازار کار در دانشگاه‌های منتخب جهان، مورد توافق با دانشگاه‌های منتخب ایران نمی‌باشد.

جدول ۶. تفاوت و توافقی‌های دوره‌ها آموزش غیررسمی دانشگاه‌های مورد مطالعه

دوره‌های اصلی آموزش غیررسمی	ملاس‌چوست	استنفورد	هاروارد	کالج لندن	کوچ	صنعتی نانیانگ	تهران	شهید بهشتی	علامه طباطبائی	صنعتی شریف	علوم پزشکی تهران
تخصصی شغلی	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
تخصصی حرفه‌ای	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
کسب و کار	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
مهارت زندگی		✓	✓		✓						
مهارت‌های شخصی		✓	✓	✓	✓					✓	
حفظ محیط‌زیست		✓	✓	✓	✓			✓			
آموزش زبان		✓	✓	✓	✓		✓				
کارآفرینی	✓			✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	

دوره‌های اصلی آموزش غیررسمی

جدول شماره ۶ نشان می‌دهد همه دانشگاه‌های منتخب جهان و ایران در برگزاری دوره‌ها مربوط به تخصصی شغلی، حرفه‌ای و کسب و کار باهم توافق دارند، اما در دوره‌های مهارت زندگی دانشگاه هاروارد، استنفورد و کوچ با هم توافق داشته و در دوره مهارت شخصی، غیر این سه دانشگاه، دانشگاه کالج لندن و علوم پزشکی نیز با آنان موافق هستند. دوره حفظ محیط‌زیست جزو دوره‌های با اولویت اول در دانشگاه‌های صنعتی نانیانگ، تهران، علامه، شریف و علوم پزشکی تهران نیست. در برگزاری دوره آموزش زبان دانشگاه استنفورد، کالج لندن، کوچ و دانشگاه تهران با هم توافق دارند. دانشگاه‌های هاروارد، استنفورد و علوم پزشکی تهران با سایر دانشگاه‌ها در برگزاری دوره کارآفرینی توافق ندارند.

جدول ۷. تفاوت و توافقی‌های نحوه اجرا و مدرسان آموزش غیررسمی دانشگاه‌های مورد مطالعه

علوم پزشکی تهران	صنعتی شریف	علامه طباطبائی	شهید بهشتی	تهران	صنعتی نایب‌انگ	کوچ	کالج لندن	هاروارد	استنفورد	ماساچوست	
✓	✓	✓	✓		✓			✓	✓	✓	حضور
✓	✓	✓	✓		✓			✓	✓	✓	غیرحضور
✓	✓	✓	✓		✓			✓	✓	✓	برگزاری کارگاه‌های آموزشی
		✓			✓						سفرهای گروهی
✓		✓			✓			✓	✓	✓	یادگیری تعاملی
✓								✓	✓	✓	آموزش همتایان
✓	✓	✓	✓		✓			✓	✓	✓	اساتید و متخصصان

همان‌طور که جدول شماره ۷ نشان می‌دهد تمامی دانشگاه‌های منتخب جهان و ایران در نحو برگزاری از آموزش‌های ترکیبی (حضور، آنلاین) استفاده می‌کنند و در این مورد با هم توافق داشته ولی در قسمت اجرا به صورت برگزاری سفرهای گروهی، یادگیری تعاملی و آموزش همتایان توافق لازم را نداشته‌اند هم‌چنین در استفاده از مدرسان متخصص و اساتید معتبر در تدریس با هم توافق دارند.

جدول ۸. تفاوت و توافقی‌های ارزیابی آموزش غیررسمی دانشگاه‌های مورد مطالعه

علوم پزشکی تهران	صنعتی شریف	علامه طباطبائی	شهید بهشتی	تهران	صنعتی نایب‌انگ	کوچ	کالج لندن	هاروارد	استنفورد	ماساچوست	
✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	ارزیابی تکوینی
✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	ارزیابی تراکمی
✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	فرم نظر سنجی یادگیرندگان
✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	فرم نظر سنجی اساتید
✓					✓	✓	✓	✓	✓	✓	فرم نظر سنجی متقاضی دوره
✓					✓			✓			ارزیابی توسط مؤسسات و دانشگاه دیگر

در تمامی دانشگاه‌های منتخب جهان و ایران براساس جدول شماره ۸ ارزیابی درونی انجام شده و همه موافق این نوع ارزیابی از نظر یادگیرندگان و اساتید هستند. ولی در ارزیابی درونی که توسط متقاضیان دوره صورت می‌گیرد در دانشگاه‌های منتخب ایران فقط دانشگاه علوم پزشکی با دانشگاه‌های منتخب جهان موافق می‌باشد. در قسمت ارزیابی بیرونی، دانشگاه‌های هاروارد، صنعتی نانیانگ و علوم پزشکی تهران این نوع ارزیابی را انجام داده و نسبت به این مورد توافق دارند و سایر دانشگاه‌های منتخب به ارزیابی درونی اکتفا می‌کنند.

جدول ۹. تفاوت و توافقی‌های پیامدها آموزش غیررسمی دانشگاه‌های مورد مطالعه

علوم پزشکی تهران	صنعتی شریف	علامه طباطبائی	شهید بهشتی	تهران	صنعتی نانیانگ	ویجا	کالج لندن	هاروارد	استنفورد	ماساچوست	
			✓			✓	✓	✓	✓	✓	توانایی استفاده از منابع طبیعی، بدون تضعیف تعادل و یکپارچگی اکوسیستم‌ها.
✓	✓	✓		✓	✓	✓		✓			مهارت‌های یادگیری و نوآوری: تفکر انتقادی و حل مسئله، ارتباطات و همکاری، خلاقیت و نوآوری.
✓	✓	✓		✓	✓	✓		✓	✓		مهارت سواد دیجیتالی: سواد اطلاعاتی، سواد رسانه‌ای، سواد اطلاعاتی و ارتباطی (ICT)
✓			✓		✓	✓	✓	✓	✓		مهارت‌های شغلی و زندگی: انعطاف‌پذیری و سازگاری، ابتکار عمل و خودگردانی، تعامل اجتماعی و فرهنگی متقابل، بهره‌وری و پاسخگویی.
						✓					حل تعارض و کار گروهی
✓		✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓	شهروند یادگیرنده

پیامدها مهارت‌های عمومی

✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	توسعه پایدار	پیامدهای مهارت‌های تخصصی:
✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	کارآفرینی (بازاریابی، برنامه‌ریزی تجاری)	
✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	اقتصادی و خودکفایی	
	✓	✓			✓		✓	✓		آگاهی سیاسی و فرهنگی	
✓					✓		✓	✓		آگاهی اجتماعی	
✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	توانمندسازی انسانی نیروی	
			✓	✓	✓	✓		✓		یادگیری زبان دوم	

بر اساس چشم‌اندازها، مأموریت و اهداف آموزش غیررسمی در دانشگاه‌های منتخب، دو دسته پیامد عمومی و تخصصی برای یادگیرندگان، ذی‌نفعان و جامعه پدید می‌آید. جدول شماره ۹ نشان می‌دهد که پیامدهای عمومی در قسمت توانایی استفاده از منابع طبیعی، بدون تضعیف تعادل و یکپارچگی اکوسیستم‌ها دانشگاه‌های منتخب جهان، به غیر از صنعتی نانیانگ با هم توافق داشته و در این بین، فقط دانشگاه شهید بهشتی در این مورد با دانشگاه‌های موافق، توافق دارد. در قسمت‌های مهارت‌های یادگیری و نوآوری؛ تفکر انتقادی و حل مسئله، ارتباطات و همکاری، خلاقیت و نوآوری و مهارت سواد دیجیتالی: سواد اطلاعاتی، سواد رسانه‌ای، سواد اطلاعاتی و ارتباطی دانشگاه ماساچوست و کالج لندن این مورد را جزو پیامدهای دوره‌های آموزش غیررسمی نمی‌دانند. در قسمت مهارت‌های شغلی و زندگی؛ انعطاف‌پذیری و سازگاری، ابتکار عمل و خودگردانی، تعامل اجتماعی و فرهنگی متقابل، بهره‌وری و پاسخگویی، دانشگاه‌های استنفورد، هاروارد، کالج لندن، کوچ، شهید بهشتی و علوم پزشکی باهم توافق دارند. در قسمت حل تعارض و کارگروهی، فقط دانشگاه کوچاً آن را به‌عنوان پیامد عمومی مهم آموزش غیررسمی می‌دانند.

هم‌چنین جدول نشان می‌دهد که پیامدهای تخصصی در قسمت توانمندسازی نیروی انسانی همه دانشگاه‌های منتخب، با هم توافق دارند. در قسمت توسعه پایدار، دانشگاه تهران، علامه طباطبایی و صنعتی شریف، این پیامد را پیامد اصلی نمی‌دانند. در پیامد کارآفرینی (بازاریابی، برنامه‌ریزی تجاری)، همه دانشگاه‌ها به غیر از دانشگاه علوم پزشکی تهران در یکی از قسمت آن با هم توافق دارند. در قسمت اقتصادی و خودکفایی، دانشگاه شهید بهشتی و علوم پزشکی تهران، این مورد را جزو پیامدهای اصلی این نوع آموزش نمی‌دانند. دانشگاه‌های استنفورد، هاروارد، کوچ، علامه طباطبایی و شهید بهشتی در قسمت پیامد آگاهی سیاسی و فرهنگی با هم توافق دارند و در قسمت آگاهی اجتماعی، دانشگاه‌های ماساچوست، کالج لندن، صنعتی نانیانگ، تهران، شهید بهشتی، علامه طباطبایی و صنعتی شریف این مورد را پیامد اصلی نمی‌دانند. دانشگاه‌های استنفورد، کوچ، کالج لندن، صنعتی نانیانگ، تهران، یادگیری زبان دوم را جزو پیامدهای اصلی آموزش غیررسمی می‌دانند.

بحث و نتیجه‌گیری

گسترش همه‌جانبه آموزش و تربیت افراد با مهارت‌های مختلف و منعطف در زندگی شخصی و شغلی؛ عاملی بسیار مهمی در توسعه به حساب می‌آید، زیرا در هر مقطعی از زندگی انسان بخصوص در مقطع آموزش عالی که افراد به بلوغ فکری رسیده‌اند، هدف همه‌ی فعالیت‌های آموزشی پیشرفت و رشد، افزایش دانش، آگاهی، مهارت‌ها و توانایی بالقوه انسان است؛ بنابراین کیفیت و عملکرد آموزش عالی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. تغییرات در قرن گذشته و حاضر، آموزش در آموزش عالی را به چالش کشیده است و این چالش، کیفیت کار را دچار اختلال نموده است، زیرا در دانشگاه‌ها، آموزش به صورت رسمی می‌باشد و به علت داشتن ساختار از پیش تعیین‌شده و نبود انعطاف‌پذیری لازم براساس تفاوت‌های فردی، عدم تطابق سریع با تغییرات در فناوری و اطلاعات، نداشتن واکنش مناسب برای روبرویی با بحران، عدم پاسخگویی به تقاضای آموزش‌های متنوع از سوی یادگیرندگان به دلیل تغییرات، هم‌چنین به دلیل اجباری بودن درس‌ها به منظور دریافت مدرک تحصیلی و عدم ارتباط مناسب مطالب ارائه شده با دنیای واقعی شغلی و شخصی، مانند گذشته از کیفیت لازم برای پاسخگویی به نیازهای علمی و تخصصی یادگیرندگان برخوردار نیست و از طرفی، عدم کیفیت این نظام بزرگ آموزشی، باعث عقب‌ماندگی رشد و توسعه کشور می‌شود (کریمی و همکاران، ۱۳۹۸؛ مرکز پژوهش‌های مجلس، ۱۴۰۰؛ حبیبی بابادی، ۱۴۰۱). از این جهت، برای حل مسائل در آموزش رسمی و آموزش عالی، در کنار آموزش رسمی نوعی آموزشی با نام آموزش غیررسمی هدفمند را مورد توجه قرار داده‌اند که انعطاف‌پذیری لازم را درک کرده و توجه به علایق یادگیرندگان و شرایط جامعه را مدنظر قرار داده و باعث از بین رفتن چالش‌های آموزش رسمی مانند مدرک‌گرایی یا عدم ارتباط با دنیای واقعی می‌شود. از این جهت بیشتر کشورها این ضرورت را درک کرده و تجاربی را در دانشگاه‌های خود دارند که این تجارب برای دیگر کشورها مفید و سازنده است. لذا هر کشوری برای اجرای بهتر آموزش غیررسمی می‌تواند از تجربه دانشگاه‌های پیشرو که در این زمینه موفق شده‌اند، استفاده کنند. بنابراین این پژوهش با هدف مطالعه تطبیقی دوره‌های آموزشی غیررسمی در دانشگاه‌های ماساچوست، استنفورد، هاروارد، کالج لندن، کوچ ترکیه و صنعتی نانیانگ سنگاپور و مقایسه آن با دوره‌های آموزش غیررسمی در دانشگاه تهران، شهید بهشتی، علامه طباطبایی، صنعتی شریف و علوم پزشکی تهران انجام شد و مشخص گردید که برنامه آموزش غیررسمی در دانشگاه‌های مورد پژوهش دارای سه بخش (قبل، حین و بعد اجرا) است و عناصر مهم مورد توجه دانشگاه‌ها در این سه بخش عبارت‌اند از: اهداف، نیازسنجی و مخاطبین و براساس اهداف و نیازسنجی از مخاطبین، دوره‌ها طراحی، نحوه اجرا، ارزیابی و پیامدها آن‌ها پیگیری می‌شود. این امر نشان می‌دهد که، آموزش غیررسمی در دانشگاه‌ها دارای چارچوب و استانداردی است که باید به آن توجه شود و در صورت داشتن این نظم و چارچوب، می‌توان پیامدهای فردی و اجتماعی مفیدی برای آن تصور کرد.

بررسی سیستم آموزش غیررسمی در دانشگاه‌های ایران نشان‌دهنده آن است که نسبت به دانشگاه‌های منتخب مورد مطالعه جهان از کارآمدی لازم برخوردار نیست با اینکه آموزش غیررسمی در همه دانشگاه‌های منتخب تعریف نسبتاً یکسانی دارد اما اهداف این نوع آموزش در هر دانشگاه پیشرو جهان با توجه به شرایط جامعه (اقتصادی، سیاسی و فرهنگی) و چشم‌اندازهایشان متفاوت بوده است. این تفاوت در دانشگاه باعث تنوع دوره‌ها در جهان شده تا هر دانشگاهی دوره ای را ارائه دهد که در آن موفق‌تر عمل خواهد کرد. هم‌چنین تفاوت در برگزاری دوره‌ها باعث رشد و توسعه افراد و دانشگاه‌هایی که در زمینه‌هایی مد نظر خود به یادگیرندگان خدمات ارائه می‌دهند؛ می‌شود. هم‌چنین آموزش غیررسمی در این دانشگاه‌ها به‌عنوان بخشی اصلی از سیستم آموزشی و جزء آموزش‌های مداوم می‌باشد که در کنار آموزش رسمی، با هدف رفع مشکلات آموزش رسمی به یادهی و یادگیری می‌پردازد تا افراد بزرگسال در سراسر جهان در حین

یا بعد از آموزش یا بدون آموزش آکادمیک، فرصت یادگیری و مواجه شدن با تغییرات پیش رو را داشته و در شغل و زندگی شخصی خود توانمند، خلاق، نوآور شوند. هم‌چنین دانشگاه‌های منتخب جهان، با این نوع آموزش سعی در تثبیت جایگاه خود در جهان را دارند تا بتوانند افراد توانمند و علاقه‌مند را شناسایی، جذب و با تعاملات بین‌المللی، باعث ارتقا افراد و دانشگاه خود شوند.

در دانشگاه‌های منتخب ایران آموزش غیررسمی بخشی جدا از آموزش رسمی، با عنوان آموزش‌های آزاد شناخته شده است. هرچند براساس اهداف اصلی آموزش غیررسمی، سعی بر ایجاد فرصت‌های آموزش برای افراد بزرگسال را دارند، اما به دلیل همسو نبودن این نوع آموزش برای به حداقل رساندن مشکلات آموزش رسمی، مانند دانشگاه‌های منتخب جهان همانطوری که گفته شد، موفق عمل نکرده‌اند، زیرا این دو نوع آموزش جدا از هم نبوده و مکمل هم هستند. از این رو ضرورت دارد با بازنگری بر اهداف، ضعف‌های این حیطه شناسایی و مورد توجه قرار گیرد تا این نوع آموزش در دانشگاه بتواند نیاز مخاطبین و جامعه را به شکل علمی و تخصصی رفع نماید.

همه دانشگاه‌های منتخب، ایجاد فرصت‌های یادگیری، کارآفرینی و نوآوری، توانمندسازی، توسعه حرفه‌ای، توان تخصصی و ارتقای سطح علمی را به‌عنوان اهداف اصلی آموزش غیررسمی تلقی می‌کنند. دانشگاه کالج لندن، تهران، شهید بهشتی، علامه طباطبایی و صنعتی شریف، آموزش غیررسمی را یک منبع درآمد مناسبی برای دانشگاه نظر گرفته‌اند، در صورتی که بقیه دانشگاه‌ها، اگرچه این هدف را مدنظر قرار داده‌اند، اما اولویت آن‌ها نیست. در دانشگاه‌های منتخب ایران، دانشگاه علوم پزشکی تهران همسوتر با دانشگاه‌های منتخب جهان بوده و اهداف اصلی آموزش غیررسمی خود را براساس ارتباطات بین‌المللی و روبرو شدن با چالش‌های غیرقابل‌پیش‌بینی تعریف کرده است و شاید دلیل این امر، ورود و مشارکت بیشتر دانشگاه در عرصه‌های بین‌المللی و تبادل نظر با متخصصان سایر کشورها باشد. اگرچه دانشجویان داخلی در حال تحصیل، فارغ‌التحصیلان و اعضای هیئت‌علمی و کارمندان دانشگاه، مخاطبین اصلی این نوع آموزش در تمامی دانشگاه‌های منتخب هستند و هر دانشگاه براساس رویکرد نیازسنجی خود و اهدافی که در نظر گرفته، مخاطبین خاص خود را دارد؛ اما نگرانی در این است که دانشجویان خارجی به‌عنوان مخاطبین موجود در دانشگاه‌های ایران تعریف نمی‌شوند. عوامل زیادی برای این امر وجود داد اما دو عامل بسیار مهم آن یکی تحریم‌های اقتصادی و سیاسی صورت گرفته نسبت به کشور می‌باشد و دلیل دیگر عدم برنامه‌ریزی صحیح دانشگاه‌ها برای افزایش کیفیت آموزش و نیارسنجی بین‌المللی است (پروین و همکاران، ۱۴۰۰). لذا این امر باعث محدودیت دانش و عدم تعاملات بین مخاطبین و دانشگاه با جهان بیرون از کشور می‌شود شاید به این دلیل است که دانش، اطلاعات و مهارت کسب شده، نمی‌تواند به مخاطبین برای روبرو شدن با چالش‌های جهانی کمک قابل و چشمگیری بنماید و باعث افزایش نرخ بیکاری در کشور شده است (وزارت علوم، فناوری و تحقیقات، ۱۳۹۷).

نیارسنجی دانشگاه‌های منتخب جهان، با توجه به رویکرد ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی انجام گرفته و از نظر یادگیرندگان، متخصصان و کارفرمایان به صورت فرم‌های نیارسنجی یا مصاحبه در آغاز و پایان دوره برای این امر استفاده کرده و براساس آن دوره‌ها، مدرسان و نحوه‌ی اجرا را برنامه‌ریزی کرده‌اند. این دوره‌ها شامل مهارت‌های تخصصی شغلی و مهارت‌های زندگی می‌باشد، زیرا براساس چشم‌اندازی که هر دانشگاه برای خود در نظر دارد و این واقعیت که زندگی باکیفیت هر فرد، در گرو کسب هر دو مهارت است، این برنامه‌ریزی و پیش‌بینی آنجا گرفته است. در این راستا مدرسان، انتخاب و با توجه به رویکرد بین‌المللی، بستر یادگیری را به صورت حضوری و غیرحضوری و در برنامه‌های متنوعی مانند سفرهای گروهی، بازدید علمی، کارگاهی تعاملی، سیمینار و آموزش همتایان را فراهم می‌کنند. نیارسنجی در دانشگاه‌های منتخب ایران هم با رویکرد اساساً دانشگاهی و گاهی ملی انجام می‌شود. البته همان‌طور که پیشتر گفته شد،

دانشگاه علوم پزشکی تهران دارای رویکرد بین‌المللی است تا بتواند با گسترش ارتباطات، از مسائل روز، اطلاعات لازم را کسب نمایند، اما نیازسنجی در اکثر دانشگاه‌های ایران به صورت کامل صورت نمی‌گیرد و فرم‌هایی در پایان هر دوره توسط یادگیرندگان پر می‌شود که به‌عنوان ارزیابی در نظر گرفته می‌شود و انتخاب دوره‌ها با توجه به نیاز کارفرمایان یا نظر اساتیدی که با بخش آموزش آزاد دانشگاه در ارتباط هستند، براساس شرایط دانشگاه و در آخر با تأیید نظر رئیس دانشگاه طراحی و برنامه‌ریزی می‌گردد. دوره‌هایی که طراحی و اجرا می‌شوند، بیشتر جنبه ارتقا شغلی یا فراگیری زبان خارجی دارد و کمتر به کسب مهارت‌های زندگی توجه می‌شود. این امر به دلایل متنوعی صورت می‌گیرد اما مهم‌ترین عامل آنکه دوره‌های معطوف به برگزار توانمندسازی شغلی در دانشگاه‌های ایران می‌شود کسب درآمد برای دانشگاه می‌باشد زیرا دانشگاه برای آنکه درآمد کسب کند توجه خود را معطوف به بازار کار کرده و سفارش‌های کارفرمایان برای بروزرسانی نیروهای انسانی‌شان را پذیرش می‌کنند هم‌چنین افراد جامعه بخاطر تورم و اقتصاد نابسامان کشور به دنبال یادگیری مهارت‌هایی هستند که باعث کسب درآمد بیشتر برای آنان گردد. بستر یادگیری این نوع آموزش‌ها به صورت حضوری و بعد از کرونا، به سمت آموزش غیرحضوری سوق پیدا کرده و افرادی که در شهر دانشگاه مدنظر حضور ندارند، به صورت غیرحضوری در دوره‌ها شرکت می‌کنند که این امر می‌تواند به گسترش آموزش و تنوع مخاطبین دوره‌ها کمک کند. اما نبود یادگیری‌های تعاملی باعث عدم اشتراک‌گذاری تجربه‌ها و سواد افراد به یک دیگر می‌شود.

ارزیابی دوره‌ها در همه دانشگاه‌های منتخب داخلی، به صورت مستمر و پایانی است و اساساً با نظرخواهی اساتید و یادگیرندگان و متقاضی‌ها صورت می‌گیرد. البته در دانشگاه‌های منتخب جهان، به دلیل آن که آموزش غیررسمی ساختاری منسجم داشته و جزوی از بدنه دانشگاه می‌باشد، ارزیابی درونی با در نظر گرفتن همه جوانب صورت می‌گیرد، زیرا اولویت دانشگاه، حفظ و ارتقا خود در جهان می‌باشد و در کنار ارزیابی درونی، ارزیابی بیرونی را نیز در مورد توجه قرار می‌دهند، مثلاً دانشگاه هاروارد از دانشگاه کمبریج^۱ و دانشگاه صنعتی نانیانگ از سازمان‌های دیگر برای ارزیابی خود استفاده می‌کنند (پورآتش، ۱۳۹۷، ص ۳۲) که این امر به برجسته‌سازی نوآوری‌ها و نقاط قوت و توجه بیشتر و علمی‌تر به کاستی‌ها کمک می‌کند.

دوره‌های آموزش غیررسمی هم مانند هر دوره‌ای دیگر، پیامدهای خاص خود را دارد که بر زندگی شغلی و شخصی افراد تأثیرگذار است. پیامدهای آموزش‌های غیررسمی را می‌توان به دو دسته مهارت‌های عمومی و مهارت‌های تخصصی تقسیم نمود. مهارت‌های عمومی شامل:

- توانایی استفاده از منابع طبیعی بدون تضعیف تعادل و یکپارچگی اکوسیستم‌ها؛
- مهارت‌های یادگیری و نوآوری: تفکر انتقادی و حل مسئله، ارتباطات و همکاری، خلاقیت و نوآوری.
- مهارت سواد دیجیتالی: سواد اطلاعاتی، سواد رسانه‌ای، سواد اطلاعاتی و ارتباطی (ICT)؛
- مهارت‌های شغلی و زندگی: انعطاف‌پذیری و سازگاری، ابتکار عمل و خودگردانی، تعامل اجتماعی و فرهنگی متقابل، بهره‌وری و پاسخگویی؛ حل تعارض و کار گروهی؛ شهروند یادگیرنده.

مهارت‌های تخصصی شامل:

- توسعه پایدار؛ کارآفرینی (بازاریابی، برنامه‌ریزی تجاری)، مهارت‌های اقتصادی و خودکفایی، آگاهی سیاسی و فرهنگی، آگاهی اجتماعی، توانمندسازی نیروی انسانی، یادگیری زبان دوم.

دانشگاه‌های منتخب هر کدام بر اساس چشم‌اندازهای خود پیامدهای را رقم می‌زنند و سعی بر آن دارند که اهداف‌شان تحقق یابد، لیکن در دانشگاه‌های ایران، همان‌طور که گفته شد هدف اصلی این دوره‌ها

1. <https://extension.harvard.edu/about/why-harvard-extension-school>

کسب درآمد برای دانشگاه می‌باشد و اگر پیامدهای خاصی هم در نظر گرفته شود (مانند توانمندسازی نیروی کار)، به دلیل عدم پیگیری و توجه، تحقق کامل صورت نمی‌گیرد و این در صورتی است که در دانشگاه‌های پیشرو، پیامدها به‌عنوان بخش بزرگی از چشم‌اندازها تعریف شده و هر دوره براساس آن ادامه می‌یابد یا از چرخه حذف می‌گردد. یکی از دلایل این امر، انسجام، پیگیری و ساختار مشخصی است که در خود دانشگاه به‌عنوان یک برنامه مدون وجود دارد.

در پایان می‌توان این‌گونه جمع‌بندی کرد که تغییرات در محیط اجتماعی-اقتصادی جهان، چالش‌های جدیدی را برای افراد علاقه‌مند به کسب شایستگی‌های جدید و ارزشمند ایجاد می‌کنند و دانشگاه‌ها که یکی از ارکان مهم در توسعه چنین شایستگی‌هایی به شمار می‌روند، برای پاسخگویی به نیازهای افراد و سازمان‌ها، با چالش توسعه و هماهنگ کردن اشکال مختلف آموزش (رسمی، غیررسمی) مواجه هستند که ترکیبی از فرم‌های یادگیری می‌تواند مزیت رقابتی برای دانشگاه‌ها و به دنبال آن توسعه جامعه را به ارمغان بیاورد. با این حال، با توجه به اینکه نیازهای ذی‌نفعان ممکن است متفاوت باشد و منابع محدود است، اختلاط فرم‌های یادگیری کار چندان آسانی نیست. لذا مسئولان دولتی، سیاست‌مداران و برنامه‌ریزان نظام آموزشی، باید به دنبال ایجاد ساختاری منظم، سندی علمی، برنامه‌های مدون و اجرایی برای این نوع آموزش باشند. اگر این امر محقق نشود، علاوه بر آنکه مشکلات آموزشی رسمی از بین نمی‌رود، چالش‌های بیشتری مانند خالی ماندن صندلی‌های دانشگاه‌ها، ادامه علاقه‌مندی دانشجویان به چند رشته‌ای، علاقه‌مندی ادامه تحصیل در دانشگاه‌های خارج از کشور، فارغ‌التحصیلان بی‌کار به دلیل عدم توانمندی شغلی و مهم‌تر از همه فرسودگی تحصیلی، عدم رغبت به تحصیل دانشگاهی و در نهایت عدم توسعه مناسب کشور به چالش‌های قبلی اضافه خواهد شد؛ بنابراین با توجه به تجربیات نظام آموزش عالی کشورهای پیشرو و با توجه به آمایش کشور، ضروری است آموزش غیررسمی تعریف و اجرا گردد تا بتوان در مهروموم‌های آتی فارغ‌التحصیلانی آگاه و توانمندی به بدنه جامعه تزریق نمود.

پیشنهادات کاربردی

- به‌منظور کارآمدی آموزش غیررسمی براساس تجربیات دانشگاه‌های پیشرو موفق و براساس آمایش سرزمین برای دانشگاه‌ها سندی مدون با اهداف کلی مانند آموزش رسمی تدوین گردد و به صورت بخشنامه در اختیار دانشگاه قرار گرفته و هر دانشگاه براساس شرایط آمایشی خود آن را برنامه‌ریزی و اجرا نماید
- دانشگاه‌های هر منطقه براساس اسناد به صورت هماهنگ دوره‌ها را با توجه از نیازسنجی تمامی ذی‌نفعان و ذی‌ربطان طراحی کنند و هر دانشگاهی دوره‌هایی را برنامه‌ریزی و اجرا نماید که در آن توانمند می‌باشد
- با توجه به هدف اصلی آموزش غیررسمی که مکمل آموزش رسمی می‌باشد دوره‌های طراحی شده هم مهارت‌های شغلی و هم مهارت‌های زندگی را در برگیرد.
- برنامه‌ها و دوره‌ها به‌گونه‌ای طراحی شود تا همگی افراد بزرگسال مشتاق در کشور و خارج از کشور علاقه‌مند به شرکت در آن شوند.
- یک شورای تخصصی در درون و بیرون دانشگاه برای ارزیابی قبل، حین، بعد اجرا و پیامدهای دوره‌ها تشکیل شود تا ارزیابی به‌درستی صورت گیرد تا دوره‌ها به‌درستی حذف، اصلاح یا ادامه یابد.

منابع

- Almeida, F., & Morais, J. (2024). Non-formal education as a response to social problems in developing countries. *E-Learning and Digital Media*, 20427530241231843
- Arustei, C., Florea, N., Teodora Manolescu, I. (2018) FORMS OF LEARNING WITHIN HIGHER EDUCATION. BLENDING FORMAL, *INFORMAL AND NON-FORMAL: Cross-*

Fakher, Gh, Shojaei, S, and Mokhtemi, M (2022). Conceptual framework of entrepreneurship clinic with a focus on informal education. *Educational Research Journal*, Year 16, Issue 69; Pages 186-155

Habibi Babadi, A, Beheshtifar, M, and Kazemi, H. (2013). Identifying and Qualitative Analysis of Higher Education Challenges in Iran. *Iranian Political Sociology Monthly*, Year 5, Issue 11, 6368-6346

Haleem A, Javaid M, Qadri MA, et al. (2022) Understanding the role of digital technologies in education: a review. *Sustainable Operations and Computers*, 3: 275–285

Harris.H and Wihak.CH (2018) The Recognition of Non-Formal Education in Higher Education: Where Are We Now, and Are We Learning from Experience? *International Journal of E-Learning & Distance Education*

Harris.H and Wihak.CH(2018) The Recognition of Non-Formal Education in Higher Education: Where Are We Now, and Are We Learning from Experience? *International Journal of E-Learning & Distance Education*, v33 n1

<http://www.ctw.sharif.ir/our-clinic/about/>

<https://www.alis.ku.edu.tr/en/about-us/our-story/>

<https://www.alis.ku.edu.tr/en/activities/for-institutions-and-employees>

<https://www.alis.ku.edu.tr/en/activities/for-students/>

<https://www.alis.ku.edu.tr/en/courses/alis-/200>.

<https://www.alis.ku.edu.tr/en/courses/alis-100/>.

<https://www.alis.ku.edu.tr/en/courses/alis-350>.

<https://www.alis.ku.edu.tr/en/courses/alis-360/>

<https://www.alis.ku.edu.tr/en/courses/approach-of-alis/>

<https://www.alumni.stanford.edu/>

<https://www.alumni.stanford.edu/about/>

<https://www.alumni.stanford.edu/membership/gifts/>

<https://www.alumni.stanford.edu/resources/newsletters/>

<https://www.aoc.ucl.ac.uk/alumni/alumni-community>

<https://www.atc.sbu.ac.ir/>

<https://www.atu.ac.ir/fa>

<https://www.dci.stanford.edu/>

<https://www.edc.tums.ac.ir/>

<https://www.eduvp.sbu.ac.ir/>

<https://www.eng.ut.ac.ir/>

<https://www.extension.harvard.edu/about/why-harvard-extension-school>

<https://www.ffl.ut.ac.ir/>

<https://www.hilr.dce.harvard.edu/>

<https://www.karafarini.atu.ac.ir/fa/page/5078>

<https://www.language.stanford.edu/>

<https://www.law.stanford.edu>

<https://www.learn.stanford.edu/>

<https://www.literature.ut.ac.ir/learning-edu>

<https://www.management.ut.ac.ir/fa/page/>

<https://www.management.ut.ac.ir/fa/page/9328>

<https://www.med.stanford.edu/>

- [https:// www.mezun.ku.edu.tr/en/alumni-mentorship-network/](https://www.mezun.ku.edu.tr/en/alumni-mentorship-network/)
[https:// www.mezun.ku.edu.tr/en/alumni-panels](https://www.mezun.ku.edu.tr/en/alumni-panels)
[https:// www.mla.stanford.edu](https://www.mla.stanford.edu)
[https:// www.myaccount.stanford.edu/register](https://www.myaccount.stanford.edu/register)
[https:// www.ocw.sharif.edu/about](https://www.ocw.sharif.edu/about)
[https:// www.otc.atu.ac.ir/IdeaPortal/Home](https://www.otc.atu.ac.ir/IdeaPortal/Home)
[https:// www.otc.atu.ac.ir/IdeaPortal/Login](https://www.otc.atu.ac.ir/IdeaPortal/Login)
[https:// www.pass.stanford.edu/signin.html](https://www.pass.stanford.edu/signin.html)
[https:// www.place.nie.edu.sg/](https://www.place.nie.edu.sg/)
[https:// www.professional.dce.harvard.edu](https://www.professional.dce.harvard.edu)
[https:// www.reflow.ir/Azad-Edu](https://www.reflow.ir/Azad-Edu)
[https:// www.scpd.stanford.edu/](https://www.scpd.stanford.edu/)
[https:// www.sctae.jdsharif.ac.ir/](https://www.sctae.jdsharif.ac.ir/)
[https:// www.spice.fsi.stanford.edu/about](https://www.spice.fsi.stanford.edu/about)
[https:// www.summer.harvard.edu/about-harvard-summer-school/mission/](https://www.summer.harvard.edu/about-harvard-summer-school/mission/)
[https:// www.summer.stanford.edu/](https://www.summer.stanford.edu/)
[https:// www.training.atu.ac.ir](https://www.training.atu.ac.ir)
[https:// www.training.atu.ac.ir/fa/page/](https://www.training.atu.ac.ir/fa/page/) <https://www.ucl.ac.uk/alumni/lifelong-learning>
[https:// www.training.atu.ac.ir/fa/page/1288](https://www.training.atu.ac.ir/fa/page/1288)
[https:// www.www.alumni.stanford.edu/perks/email/](https://www.www.alumni.stanford.edu/perks/email/)
<https://www.academics.ut.ac.ir/fa/page/1299/>
<https://www.docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSf7sihdugcG9avvtF4zToiR3t4Pi6cZc1MPRkKUtPiFpcM0Q/viewform?pli=1>
<https://www.gsb.stanford.edu/alumni/education-lifelong-learning>
<https://www.gsb.stanford.edu/exec-ed/>
<https://www.harvard.edu/academics/professional-and-lifelong-learning/>
<https://www.ku.edu.tr/en/>
<https://www.ku.edu.tr/en/academics/support-for-academic-life/>
<https://www.mit.edu/admissions-aid>
<https://www.ntu.edu.sg/admissions>
<https://www.ntu.edu.sg/admissions/continuing-education>
<https://www.ntu.edu.sg/business/admissions/NEE>
<https://www.ntu.edu.sg/ci/programmes>
<https://www.ntu.edu.sg/ncpa>
<https://www.ntu.edu.sg/ntc>
<https://www.ntu.edu.sg/pace>
<https://www.professional.mit.edu/course-catalog/ai-and-ml-leading-businessgrowth#undefined>
<https://www.professional.mit.edu/organizations>
<https://www.sharifcadcam.ir>
<https://www.ucl.ac.uk/alumni/about-0>
<https://www.ucl.ac.uk/alumni/lifelong-learning>
<https://www.ucl.ac.uk/alumni/lifelong-learning/find-course>
<https://www.ucl.ac.uk/alumni/lifelong-learning/global-alumni-leadership-series>
<https://www.ucl.ac.uk/alumni/lifelong-learning/professional-development-ucl>
<https://www.ucl.ac.uk/alumni/services>

Karimi, S, Nasr Esfahani, A.R, and Boqratian, K. (2022). *Lifelong learning: The university approach in the 21st century*, Tehran; Isfahan University Press, Second edition

- KAPLAN, M.N. ANUSTEKIN, N. (2022). "The Role of Non-formal Education in Social Development". *International Journal of Social Science, Innovation and Educational Technologies (Online)*. Vol: 3 Issue: 12 pp: 206-214
- Kisworo,B; Raharjo, T; Lantip Diat Prasojo,L,D; Sujarwo,S(2022) Implementation of Supply Chain Management Information System in Non-Formal Education Business; *Journal of Nonformal Education*; Vol 8, No 1;81-88
- Komar,O (2017) Correlation between the Qualification of Non-formal Education Program with the Graduates Competence, *Journal of Nonformal Education*, JNE 3 (2) PP: 110 – 116
- Ma'adan Dararani, A. (2015). Comparative Studies in Education: Application of New Research Methods. *Family and Research Quarterly*, 27, pp. 69-90
- Ma'adan Dar, A and Rahnama, A. (2011). *Book Comparative Education: New Perspectives*. Tehran; Aizh Publications
- Majestic Research Center, (2019). Achievements, challenges, crises and drivers of higher education. Report, *National Scientific Document* ,ID R-1332562
- Melania, M., Kadir, A., Pamungkas, A. R., & Gupta, S. (2024). Contribution of Non-Formal Education to Improve the Quality of Human Resources. *Journal of Nonformal Education*, 10(1)
- Ministry of Science, Technology and Research (2018). Skill Development Courses in Universities and Higher Education Centers, Industry Relations Office
- Parvin, E; Ghiyashi-Ndusan, S; Khorsandi Tasko, A; Zaker Salehi ,Gh (2012) Identifying Barriers to Accepting International Students in Iranian Public Universities, *Research in Medical Education*, Volume 13, Issue 1
- Popescu, L, G(2017) University and non-formal education, *MATEC Web of Conferences*, DOI:10.1051/mateconf/201712112014
- Pour Atashi, M. (2018). A Comparative Study of Short-Term Educational Courses in Countries Around the World (Priority on Leading Countries) and Approaches for Iran. *Higher Education Specialized Reports Collection*, Issue 4
- Rajaei, Z. (2019). *Investigating the effects of formal and informal education on agricultural development (Case study: Fazl village, Neyshabur city)*. Master's thesis, Ferdowsi University of Mashhad
- Rashidi, Z. (2018). Analyzing the status of educational quality in Iranian universities and providing solutions for improvement. *Higher Education Specialized Reports Collection*, Issue 6
- Salehi Omran, E, Izadi, S, and Faraji, Sh. (2016). Investigating the role of informal learning in developing key competencies in higher education and vocational environments. *Research in Curriculum Planning*, Year 13, Volume 2, Issue (24 consecutive), 1; Pages 87-106
- Salimi, J, Ghasemi, M, and Abdi, A. (2019). Emerging challenges of Iranian higher education and providing a conceptual model: A grounded theory study. *Quarterly Journal of Management and Planning in Educational Systems*, Volume 12, Issue 2, pp. 127-152
- Taghizadeh, S, Haji, Jl, and Mohammadi Mehr, M. (2019). A Comparative Study of Challenges and Opportunities of Higher Education During the Corona Pandemic in Iran and the World. *Journal of Nurses and Doctors in War*, Volume 8, Issue 27, 47-57
- Terrazas,M and Brenda,I,(2021). *Non-Formal Education as a Foundation for Active Learning*. DOI: 10.5772/intechopen.96002
- Widodo,W, Nusantara, W.(2020). Analysis of Non-formal Education (NFE) Needs in Schools, *Journal of Nonformal Education*, 6(1):69-7

